

Karelia-ammattikorkeakoulu
Metsätalousinsinööri (AMK)

Metsänomistajien tietämys luon- nontuotteista Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa

Mikko Tauslahti
Timo Voutilainen

Opinnäytetyö, kesäkuu 2024

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Kesäkuu 2024
Metsätalouden koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600

Tekijä(t)
Mikko Tauslahti
Timo Voutilainen

Nimeke
Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon metsänomistajien tietämys luonnontuotteista

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tutkittiin Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon metsänomistajien tietämystä luonnontuotteista. Työn tarkoituksena oli selvittää, miten metsänomistajat suhtautuvat luomusertifiointiin, luomutuotteistukseen sekä luonnontuotteiden keruuseen ja myyntiin. Opinnäytetyössä tutkittiin myös metsänomistajien tarvetta koulutukselle sekä mahdollisille luonnontuoteoppaille.

Työ toteutettiin määrällisenä eli kvantitatiivisena tutkimuksena, jonka aineisto hankittiin sähköisellä kyselylomakkeella Webropol-ohjelmistoa käyttäen. Kysely lähetettiin 2985 metsänomistajalle, joiden metsätilaomistukset sijaitsevat Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa.

Kyselyyn vastasi 517 metsänomistajaa ja vastausprosentiksi tutkimuksessa saatiin 17 %. Tutkimuksessa selvisi, että metsänomistajat ovat tietoisia yleisimmistä luonnontuotteista ja he keräävät niitä melko paljon. Lopputulosten perusteella saatiin tietoa metsänomistajien tietämyksestä luonnontuotteiden myynnistä, luomuun suhtautumisesta sekä oppaiden tarpeesta tulevaisuudessa kehitysideoineen.

Kieli
suomi

Sivuja 52
Liitteet 2
Liitesivumäärä 7

Asiasanat
luonnontuotteet, metsänomistajat, metsien monikäyttö

THESIS
June 2024
Degree Programme in Forestry

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600

Authors
Mikko Tauslahti
Timo Voutilainen

Title
Forest Owners' Knowledge of Natural Products in North Karelia and South Savo

Abstract

In this thesis, the knowledge of natural products of forest owners from North Karelia and South Savonia was studied. The purpose of the study was to investigate forest owners' attitudes and knowledge towards organic certification, productization, gathering and selling natural products. This thesis also examined forest owners' needs for educational courses and possible guides about natural products.

The study was carried out as a quantitative study. Research material for this study was collected using the Webropol application. An online questionnaire was created and sent to 2985 forest owners whose forests were located in North Karelia and South Savonia.

517 forest owners responded to the questionnaire, giving the response rate of 17%. The study concluded that most of the forest owners were well aware of the most common natural products and gather them quite regularly. Based on the final results, information was obtained about the forest owners' knowledge of selling natural products, the attitude towards organic certification of forests and the need for natural product guides.

Language
Finnish

Pages 52
Appendices 2
Pages of Appendices 7

Keywords
natural products, forest owners, multipurpose use of forests

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Luonnontuoteala ja metsien monikäyttö	6
2.1	Metsien monikäyttö	7
2.2	Marjastus	8
2.3	Sienestys	9
2.4	Muu virkistyskäyttö	10
3	Luonnontuotteet	11
3.1	Marjat	11
3.1.1	Mustikka	12
3.1.2	Puolukka	12
3.1.3	Lakka	13
3.2	Muita Suomessa kerättäviä marjalajeja	13
3.3	Ruokasienet	15
3.3.1	Herkkutatti	16
3.3.2	Keltavahvero	17
3.3.3	Korvasieni	17
3.3.4	Haaparousku	18
3.3.5	Kangasrousku	18
3.3.6	Karvarousku	19
3.3.7	Suppilovahvero	19
3.3.8	Mustatorvisieni	19
3.4	Pakurikäpä	19
3.5	Lakkakäpä	20
3.6	Kuusenkerkkä	21
3.7	Kuusenpihka	22
3.8	Mahla	22
3.9	Kasvit ja yrtit	24
3.10	Luonnontuotteiden verotus	25
4	Jokaisenoikeudet	26
4.1	Jokaisenoikeudet ja luonnontuotteiden keruu	27
5	Luomu ja metsien luomusertifiointi	27
5.1	Metsän liittäminen luomualueeksi	29
5.1.1	Selvittäjämalli	29
5.1.2	Perusmalli	30
5.2	Edellytykset	30
6	Luonnontuotteet ja metsänhoito	31
7	Tutkimuksen tavoitteet	33
8	Aineisto ja analyysimenetelmät	34
8.1	Määrällinen tutkimus	34
8.2	Kyselylomake	35
9	Tulokset	36
9.1	Taustatiedot	36
9.2	Luonnontuotteet	38
9.3	Luomusertifiointi	42
9.4	Tulosten vertailu	44
9.5	Vapaa palaute	48
10	Pohdinta	49
10.1	Tulosten tarkastelu	49

10.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	51
10.3	Jatkotutkimusaiheet	52
Lähteet	53

Liitteet

Liite 1	Saatekirje
Liite 2	Kyselylomake

1 Johdanto

Suomessa pääasiallisena metsästä saatavana tulonlähteenä toimivat kasvatuseikä päätehakkuut. Hakkuiden lisäksi tulonlähteenä on mahdollista hyödyntää metsistä kerättäviä luonnontuotteita, joita on Suomen metsissä tarjolla runsaasti. Luonnontuotteilla on pitkät perinteet Suomalaisessa kulttuurissa. Suomessa luonnontuotteiden keruuseen on todella hyvät edellytykset, kun luonto on puhdas ja jokaisenoikeuksilla saa kerätä marjoja, sieniä tai kasveja kotikäyttöön ja myyntiin.

Suomessa on 632 000 metsänomistajaa, jotka omistavat yli kahden hehtaarin metsätiloja. Metsänomistajien ikärakenne koostuu pääosin eläkeläisistä, palkansaajien osuuden ollessa noin 30 %. Vahvat ikärakennemuutokset muuttavat metsänomistajien tietämystä ja suhtautumista luonnontuotteita kohtaan, joka lisää luonnontuotetietouden tarvetta tulevaisuudessa. Ikärakenteen vaihtuvuus vaikuttaa myös luomuun ja luonnontuotteiden viljelyyn suhtautumisessa. (MMM 2024)

Tavoitteena opinnäytetyössä oli selvittää Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon maakunnan alueiden metsänomistajien tietämystä luonnontuotteista, luomusertifiointista, tarpeesta luonnontuotealan kouluttautumiselle sekä kartoittaa tarvetta luonnontuoteoppaille. Tarkoituksena oli kyselyn avulla saada tutkimustietoa siitä, mitä luonnontuotteita metsänomistajat ovat metsästä keränneet, myyneet, tai viljelleet. Tutkimus suoritettiin määrällisenä eli kvantitatiivisena tutkimuksena, jossa kuitenkin laadulliselle tutkimukselle jätettiin sijansa. Metsänomistajille annettiin mahdollisuus vapaalla sanalla kommentoida opinnäytetyötä ja aiheita yleisesti.

2 Luonnontuoteala ja metsien monikäyttö

”Luonnontuotealan kasvuun on vaikuttanut marjojen ja sienten hyödyntämisen ohella kiinnostus myös muiden luonnontuotteiden, kuten koivun mahlan ja kuoren, pihkan, kuusenkerkän, erikoissienten sekä villiyrtytien kaupalliseen hyödyntämiseen.” (Wacklin 2021)

Suomen luonnontuotealalla on pitkät perinteet, koulutusta on saanut jo 1960-luvulta lähtien. Tällä hetkellä Suomessa toimii vuoden 2021 päivitetyn luonnontuotealalistan mukaan 622 toiminnassa olevaa yritystä, joista 72 % on mikroyrityksiä. (Wacklin 2021)

Suomen luonnontuotealan yrittäjien kannalta on tärkeää pitää luonnontuotteet brändättyinä ”villeinä” luonnosta kerättävinä raaka-aineina. Kotimaisia luonnontuotteita täytyy pitää elinvoimaisina käytössä ja yhdistellä niitä innovatiivisesti. Tällöin saataisiin ylläpidettyä etumatkaa kehittyneenä luonnontuoteosaaja yhteiskuntana ja pidettyä vankkaa kansainvälistä kiinnostusta yllä myös jatkossa. (Matilainen & Kehvola 2014)

Luonnontuotteiden kannalta haasteena ovat moninaiset yritys keskeisyyteen liittyvät ongelmat. Yritykset eivät saa tarvittavaa tukea heidän innovaatioilleen, ja uhkana voi olla hyvänkin idean kuihtuminen. Yritystoimintaan tarvitaan yleistä valtiollista kehittämistukea luonnontuotteiden ideointiin niin raaka-aine tasolla kuin jatkojalostamisessa. Muutoin vaarana on ajautua tilanteeseen, jossa Suomen kaltainen luonnontuotteiden mahtimaa ei kykene hyödyntämään sen valtavaa potentiaalia luonnontuote markkinoilla nyt eikä tulevaisuudessa. (Matilainen & Kehvola 2014)

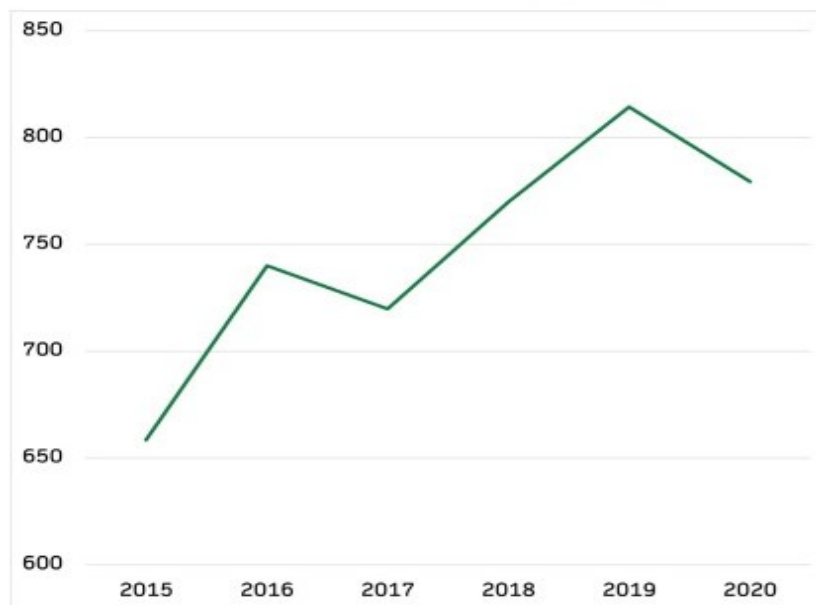
”Luonnontuoteala on kasvanut reippaasti viime vuosina Suomessa, ja sen arvioidaan työllistävän nykyisin lähes 3 000 henkilöä vuositasolla. Alan kokonaisliikvaihto oli vuonna 2020 lähes 780 miljoonaa euroa.” (Metsäkeskus 2020)

Luonnontuotteiden kysyntä ja tarve Suomessa ja ulkomailla on rajussa kasvussa. Alalle tarvitaan kipeästi toimijoita raaka-aine hankintaan,

jatkojalostukseen ja neuvontaan. Tällä hetkellä metsään jää valtava potentiaali keräämättömistä luonnontuotteista, vaikka keräämiseen erikoistuneiden yrittäjien ja ulkomaalaisten kerääjien määrä lisääntyy maassamme koko ajan. Esimerkiksi kuusenkerkkää kerätään tällä hetkellä vain n. 1 % saavilla olevasta saannosta. (Arcticwarriors 2024)

Suomen kanssa luonnontuotteiden viennistä kilpailevat monet maat. Ruotsista, Baltiasta, Tanskasta ja Puolasta kerätään paljon etenkin marjoja, ja jonkin verran sieniä. Kiinasta muodostuu viennillistä uhkakuvaa luonnontuotteisiin kilpailun ja halvemmän työvoiman sekä jatkojalostamis- kustanteiden muodossa. Suomen etuna on jo pitkään pysynyt luonnontuotteiden puhtaus, luonnollisuus ja sadon varmuus, joiden säilyttämiseen täytyy tulevaisuudessakin pyrkiä. (Väliaho, Kangas & Penttilä 2014)

Luonnontuotealan liikevaihdon kehitys (milj. €), tilinpäätöstiedot

Kuva 1. Luonnontuotealan kehityksestä v. 2015–2020. (Metsäkeskus 2020)

2.1 Metsien monikäyttö

Suomessa metsänomistajakunta on vaihtelevaa ja metsää voi omistaa niin yhteismetsällisenä, yhdistyksen osakkaana, perhemetsänä tai yksityisenä

metsänomistajana. Runsaiden omistusmahdollisuuksien puitteissa suomalaisille metsänomistajille on avautunut näkymä monialaiseen metsänomistamiseen. Metsästä ei välttämättä haeta ensisijaisesti rahallista hyötyä puuntuotannosta, vaan metsää voidaan käyttää myös ns. ”rahattoman” hyödykkeen hankkimiseen. (taulukko 1). Tällaisia hyödykkeitä voivat olla riistan ja uhanalaisten eliöiden suojeleminen ja kasvuolosuhteiden parantaminen, metsien virkistyskäyttö, marjastus ja sienestys. (Luke 2015)

Puun kasvatus ja korjuu
Puun sivutuotteiden hankinta
Riistanhoito ja metsästys
Marjastus, sienestys, yrttien ja muiden luonnonkasvien keräily
Poronhoito ja muu laiduntaminen sekä laidunten hoito
Maaperän ainesten käyttö
Virkistyskäyttö
Luontomatkailu
Maisemanhoito
Luonnonsuojelu (biodiversiteetti)
Suojavaikutusten tuotanto ja käyttö
Vesivarojen hoito ja suojelu

Taulukko 1. Erilaisia metsän monikäytön muotoja. (Luke 2015)

Metsien ns. ”rahaton” hyödyntäminen on osana ekosysteemipalveluita. Ekosysteemipalvelut ovat osana kansainvälistä (Millenium Ecosystem Assessment), joka ryhmittelee ekosysteemipalvelut tuotanto- ja kulttuuripalveluihin sekä ylläpito- ja säätelypalveluihin. Tuotantopalveluihin kuuluvat luonnontuotteet sekä puuntuotanto, joilla kuvataan kuluttavaa käyttöä. (Luke 2015)

2.2 Marjastus

Marjastus on yksi suomalaisten suosituimmista ja vanhimmista metsien monikäytön muodoista. Marjat ovat toimineet tärkeänä osana suomalaisten ravintoa jo tuhansia vuosia, kun esi-isämme, ensimmäiset metsästäjäkeräilijät saapuivat maahan. (Elävän perinnön Wikiluettelo 2023)

Suurin osa suomalaisten keräämistä marjoista päättyy kotitalouksien omaan käyttöön, pakastettavaksi sekä tuoreena syötäväksi. Suomalaisten marjojen kerääminen myyntiin on vuosien saatossa vähentynyt. Varsinkin marjoja ostaville yrityksille myynti vähentynyt sen verran paljon, että yritykset palkkaavat usein ulkomaalaisia poimijoita. (Elävän perinnön Wikiluettelo 2023)

”Marjayrityksiltä kerättyjen tietojen perusteella on arvioitu, että viime vuosina ulkomaalaiset poimijat ovat keränneet 80-90 % organisoidun kaupan marjamäärästä” (Elävän perinnön Wikiluettelo 2023)

Luonnonvarakeskuksen toteuttaman luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -tutkimuksen mukaan vuonna 2020, yli puolet, 56,7 % Suomen väestöstä on ilmoittanut harrastavansa marjastusta. (Kuva 2) Marjastusta harrastetaan enemmän maaseuduilla; varsinkin Suomen pohjois- ja itäosissa marjastus on suosittumpaa kuin muualla maassa. Kerätyt marjamäärät ovat yleisesti muuta maata suuremmat juuri näillä alueilla. (Elävän perinnön Wikiluettelo 2023)

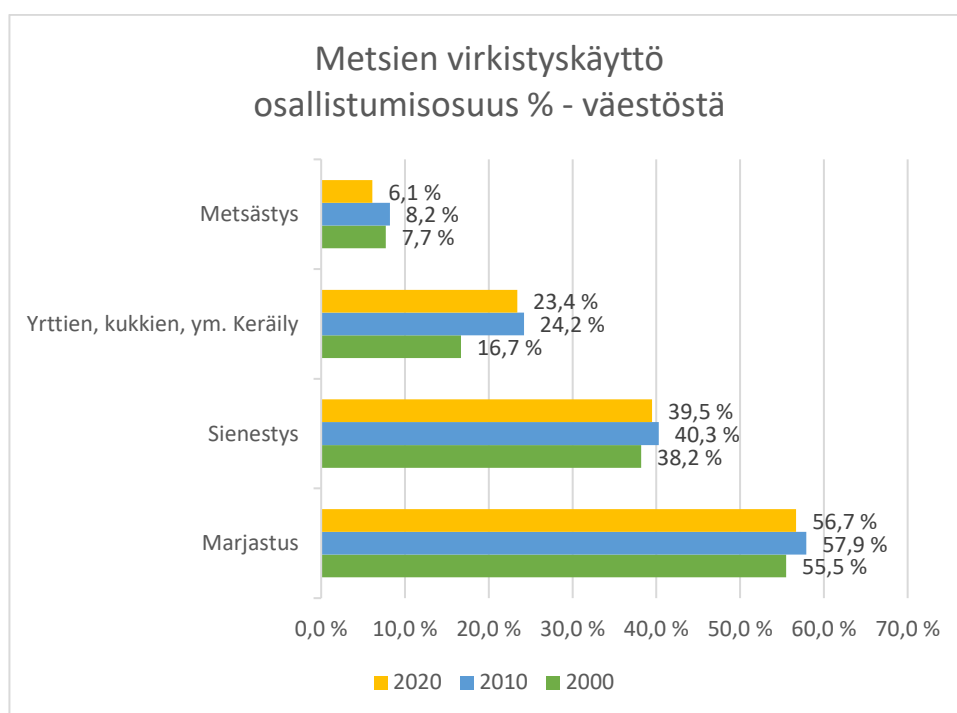
2.3 Sienestys

Sienestyskulttuurin juuret ovat Suomessa vuosisatoja vanhat. Sienien kerääminen rantautui Länsi-Suomeen Ruotsista ja Itä-Suomeen Venäjän Karjalasta, jossa sienestyksellä on todella pitkät perinteet. Sotien jälkeen itäisen Suomen sienikulttuuri levisi evakkojen mukana muualle Suomeen ja sulautui läntisen sienestyskulttuurin kanssa yhteen. (Ruokavirasto 2023; Elävän perinnön Wikiluettelo 2023)

Sienestys on edelleen Suomessa suosittu aktiviteetti sillä Luonnonvarakeskuksen toteuttaman luonnon virkistyskäytön valtakunnallinen inventointi (LVVI) -

tutkimuksen mukaan vuonna 2020 sitä harrasti melkein 40 % väestöstä. (Ruokavirasto 2023)

Vuotuinen sienisato voi vaihdella rajusti vuosittain sääolosuhteiden mukaan ja sitä on vaikea ennustaa ja arvioida. Vuotuinen sienisato voi olla 1,5–4 miljardia kilogrammaa, josta kerätään vain n. 2-10 miljoonaa kiloa. Suurin osa kerätyistä sienistä päätyy kotitalouksien omiin tarpeisiin. (Elävän perinnön Wikiluettelo 2023)

Kuva 2. Metsien virkistyskäyttö (Neuvonen, M. ym. 2022).

2.4 Muu virkistyskäyttö

Suomalaiset liikkuvat aktiivisesti metsissä päivittäin. Metsässä liikutaan kävelen, pyöräillen, hiihtäen sekä monien muiden harrastuksen avustamana. Taajamien läheisyyteen rakennettujen lähiliikuntapaikkojen suosio on kasvanut. Pururatojen ympäristöön rakennetaan ulkokuntosaleja ja tarve lisääntyy koko ajan runsaan käytön vuoksi. Ruuhkautumisen estäminen on keino lisätä

lähiliikuntapaikkojen viihtyvyyttä, ja ylläpitää luonnon monimuotoisuutta. Metsä lieventää stressiä, auttaa rentoutumaan sekä vahvistaa ihmisen immuunipuolustusta. Tutkimusten mukaan jo vähäinenkin liikkuminen ja oleskelu metsässä vaikuttavat myönteisesti ihmisten mielenterveyteen. (Luonnonvarakeskus 2022)

Metsästys ja kalastus kuuluu virkistyskäytön ohella hyvinvointia sekä ekosysteemipalveluita tuottavaan harrastustoimintaan. Tällaisten toimintojen mittaaminen rahallisesti on haastavaa, jolloin voidaan käyttää apuna markkinahinnattomien hyötyjen mittaamiseen tarkoitettuja menetelmiä. Toimintoja voidaan määrittää terveysvaikutteiden tai sosiaalisten hyötyjen avulla. Saaliidenkin merkitys on historiassa ollut merkittävä yhteyttäjä. Nykyäänkin mahdollista saaliista tai erää hyödynnetään kattamaan kotitalouksien nousseita kustannuksia. (Salo 2015)

3 Luonnontuotteet

3.1 Marjat

Suomen metsissä kasvaa luonnonvaraisena noin 50 erilaista marjalajia, joista syötäväksi kelpaavia on 37 lajia. Marjalajeista suurin osa kasvaa eteläisimmässä Suomessa. Marjoja kerätään sekä kotitarpeisiin että kauppatavaraksi. Kaupallisesti tärkeimmät metsistä kerättäviä marjalajit ovat mustikka, puolukka ja lakka, jotka lajitellaan päämarjoiksi. (Marsi 2022)

Luonnonvaraisten marjojen vuosittaiset satomäärät voivat vaihdella todella paljon. Joidenkin arvioiden mukaan pitkällä aikavälillä puolukan keskimääräinen sato Suomessa olisi vuosittain noin 260 milj. kg, ja mustikan noin 180 milj. kg. Vuosien välisistä vaihteluista ja satomäärien arvioinnin hankaluudesta johtuen luonnonmarjojen käyttöastetta on vaikea määrittää, mutta on arvioitu, että puolukan vuosittaisesta sadosta käyttöön päätyy noin kymmenen prosenttia ja mustikan noin kuusi prosenttia. Tämä tarkoittaa, että suurin osa marjoista jää

metsään ja luonnonmarjat jäävät enimmäkseen hyödyntämättä. (Arctic Food from Finland 2018)

3.1.1 Mustikka

Mustikka eli metsämustikka (*Vaccinium myrtillus*) kasvaa yleisenä lähes koko maassa. Mustikka on tuoreiden kankaiden tyyppilaji, jossa se kasvaa parhaiten. Mustikkaa löytää myös lehtomaisilta kankailta ja kuivahkoista kangasmetsistä. (Rantala 2018)

Hyvissä mustikkametsissä, oikeissa olosuhteissa marjoja voi olla jopa 200–400 kg hehtaarilla. Suomessa mustikkasadon kokonaismäärä on kasvukaudesta ja olosuhteita riippuen muutamia satoja miljoonia kiloja vuodessa, josta kerätään talteen vain pieni osa. (Vuokko 2005; Rantala 2018)

Ruokaviraston vuoden 2022 MARSİ-tutkimuksen mukaan mustikkaa tuli vuonna 2022 myyntiin Länsi-Suomen ja Lapin alueilta, noin 3 milj. kg. Oulun ja Kainuun alueilta poimittiin 1,7 milj. kg ja Itä-Suomesta 1,6 milj. kg. Mustikasta maksettiin keskimäärin 1,36 €/kg. (Marsi 2022)

3.1.2 Puolukka

Puolukka (*Vaccinium vitis-idaea*) kasvaa koko maassa kasvava, kuivahkojen kankaiden valtavarpu, jota esiintyy myös tuoreilla kankailla.

Suomen luonnonmarjoista puolukka tuottaa kaikista suurimman sadon. Sen sato on mustikkaan verrattuna varmempi, sillä se kukkii muutamia viikkoja myöhemmin, jolloin sääolosuhteet ovat yleensä vakaammat ja pölyttäjähönteisiä on tällöin runsaammin. Paras aika poimia puolukkaa on elo-lokakuussa. Parhaimmissa kasvuolosuhteissa puolukan sato voi ylittää jopa 500 kg hehtaarilla. (Rantala 2018; Arktiset aromit 2024)

Puolukka on ollut pitkään Suomen taloudellisesti tärkein luonnonmarja. Sen taloudellinen hyödyntäminen alkoi jo 1800-luvulla. Mustikka on noussut kauppamarjana puolukan rinnalle ja joinakin vuosina ohikin.

(Rantala 2018)

Vuonna 2021 puolukkaa kerättiin 8,3 milj. kg. Eniten puolukkaa kerättiin Länsi-Suomesta, 5,2 milj. kg, Oulun ja Kainuun alueilta 1,4 ja Itä-Suomesta 0,96 milj. kg. Lapin alueelta sitä kerättiin kaikista vähiten, 0,75 milj. kg. Puolukasta maksettiin 0,85 €/kg. (Marsi 2022)

3.1.3 Lakka

Lakka eli suomuurain tai hilla (*Rubus chamaemorus*) on soilla kasvava ruohovartinen kasvi. Lakkaa esiintyy koko maassa, mutta parhaiten se tuottaa marjoja Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla sekä Lapissa. (Rantala 2018)

Lakan kilohinta on Suomen pääluonnonmarjoista kaikista korkein. Lakan markkinat ovat melkein kokonaan kotimaassa ja Suomen naapurimaissa. (Rantala 2018)

Vuonna 2021 lakkaa kerättiin myyntiin 0,27 milj. kg. Parhaiten lakkaa kerättiin Lapissa, 72 % myyntilakan määrästä. Oulun ja Kainuun alueella osuus oli 22 %. Lakan kilohinta oli 6,26 €/kg. (Marsi 2022)

3.2 Muita Suomessa kerättäviä marjalajeja

Muiden Suomessa esiintyvien luonnonmarjojen kaupallinen merkitys on päämarjalajeihin verrattuna vähäinen. Eniten muista luonnonmarjoista kerätään karpaloa (*Vaccinium oxycoccos*) pääasiassa Itä- ja Länsi-Suomessa, mutta myyntiin sitä ei saada riittäviä määriä, jonka vuoksi suurin osa karpalosta tuodaan

elintarviketeollisuuden toimesta ulkomailta. Vuonna 2021 karpaloa kerättiin noin 16 000 kg. (Marsi 2022)

Metsävadelman (*Rubus idaeus*) kaupallinen poiminta on vähäistä. Marja pilaantuu nopeasti ja sen ulkonäkö kärsii jatkokäsittelystä. Metsävadelmaa kerätäänkin enemmän kotitarpeisiin kuin kaupalliseen myyntiin. Vadelma on pioneerikasvi ja sitä löytää usein rehevimmiltä hakkuuaukeilta. (Marsi 2022)

Variksenmarjaa (*Empetrum nigrum*) eli kaarnikkaa poimitaan Lapissa, Kainuussa sekä Oulun alueella. Variksenmarjan vuotuinen sato on mustikkaan ja puolukkaan verrattuna tasaisempi. Vuonna 2021 variksenmarjaa tuli myyntiin vain pieniä määriä. (Marsi 2022)

”Variksenmarjan käyttö kotimaassa on vähäistä, eikä siitä ole saatu jalostettua menekkituotetta. Edellytyksiä laajempaan käyttöön olisi, sillä hyvinä vuosina marjasatoa riittäisi poimittavaksi.” (Marsi 2022)

Juolukka (*Vaccinium uliginosum*) on kosteilla paikoilla viihtyvä marja. Ulkonäöltään ja väritykseltään se näyttää paljon mustikalta mutta se on kooltaan suurempi ja maultaan miedompi. Juolukkaa kerätään myyntiin vain pieniä määriä ja viimeisimmät myyntitiedot siitä ovat vuodelta 2000. (Marsi 2022)

Mesimarja (*Rubus arcticus*) esiintyy lähes koko maassa. Satomäärät ovat pieniä, parhaiten marjaa esiintyy Suomen kaakkoisosista aina Ouluun asti yltävällä vyöhykkeellä. Koska mesimarjan sato on määrältään pieni, on se arvokas marja. Sen sanotaan olevan erittäin hyvänmakuinen ja hyvän tuoksuinen. Sitä käytetäänkin sen voimakkaiden aromien vuoksi erilaisissa marja- ja hedelmäsäilykkeissä mausteena. (Marsi 2022; Arktiset Aromit 2023)

3.3 Ruokasienet

Suomessa on tuhansia sienilajeja, joista syötäväksi kelpaavia on toista sataa lajia. Pääosin sieniä löytää eteläisestä Suomesta. Sieniä kerätään yleisesti kotikäyttöön sekä myyntiin. Kaupallisesti tärkeimpiä sienilajeja ovat herkkutatti, keltavahvero sekä rouskut. (Marsi 2022)

Kauppasiementen kerääminen ja myyminen oli ennen viranomaisten säätelemää ja valvomaa. Vuonna 2012 astui voimaan maa- ja metsätalousministeriön asetus eräitä elintarvikkeita koskevista vaatimuksista (264/2012). Ennen tätä asetusta voimassa ollut Elintarviketurvallisuusviraston Eviran ylläpitämä ruokasieniasetuksen (489/2006) mukainen kauppasienuettelo muutettiin ohjeelliseksi luetteloksi kauppakelpoisista sienistä (Taulukko 2. Suositeltavat sienilajit), johon kuuluu tällä hetkellä 23 ruokasienilajia. (Ruokavirasto 2023; Marsi 2022)

Sienten satomäärät vaihtelevat vuosittain. Vuosikohtaiseen satoon vaikuttavat sääolosuhteet. Vuonna 2022 herkkutatin sadoksi arvioitiin 41 tonnia, kun se vuotta aiemmin oli n. 672 tonnia. Käyttöön päätyvien sienten kokonaismäärää on vaikea määrittää, mutta on kuitenkin arvioitu, että yli 90 % ruokasienistä jää kokonaan keräämättä. (Marsi 2022)

Herkkutatit	<i>Boletus edulis, B. pinophilus ja B. reticulatus</i>
Kangastatti	<i>Suillus variegatus</i>
Punikkitatit	<i>Leccinum versipelle, L. aurantiacum ja L. vulpinum</i>
Voitatti	<i>Suillus luteus</i>
Haaparouskut	<i>Lactarius trivialis ja L. utilis</i>
Kangasrousku	<i>Lactarius rufus</i>
Karvarousku	<i>Lactarius torminosus</i>
Leppärouskut	<i>Lactarius deliciosus ja L. deterrimus</i>
Isohapero	<i>Russula paludosa</i>
Kangashapero	<i>Russula decolorans</i>
Keltahapero	<i>Russula claroflava</i>
Viinihapero	<i>Russula vinosa</i>
Mustavahakas	<i>Hygrophorus camarophyllus</i>
Kehnäsieni	<i>Rozites caperatus</i>
Keltavahvero eli kantarelli	<i>Cantharellus cibarius</i>
Suppilovahvero	<i>Cantharellus tubaeformis,</i> <i>mukana saa olla kosteikkovahveroa C. lutescens</i>
Mustatorvisieni	<i>Craterellus cornucopioides</i>
Lampaankääpä	<i>Albatrellus ovinus</i>
Vaaleaorakas	<i>Hydnum repandum,</i> <i>mukana saa olla rusko-orakasta H. rufescens</i>
Korvasieni	<i>Gyromitra esculenta</i>
Huhtasienet	<i>Morchella spp.</i>
Tuoksuvalmuska	<i>Tricholoma matsutake</i>
Viljellyt ruokasienet	

Taulukko 2. Suositeltavat ruokasienet (Ruokavirasto 2023)

3.3.1 Herkkutatti

Herkkutatti (*Boletus edulis*) on Suomen kaupallisesti tärkein ja eniten kerätty luonnosta saatava ruokasieni. Herkkutatti on hyvä vientisieni ja suurin osa myyntiin kerätyistä tateista viedään Etelä- ja Keski-Euroopan markkinoille, pääasiassa Italiaan. Suurin osa herkkutateista kerätään myyntiin Itä-Suomesta. Myyntihetkellä herkkutatit lajitellaan laatuluokkiin (1–3). Ensimmäisen luokan tateista maksetaan parempi hinta huonoimpaan luokkaan verrattuna. (Marsi 2022)

Herkkutatteihin kuuluvat myös männynherkkutatti (*Boletus pinophilus*) sekä harvinaisempi tammenherkkutatti (*Boletus reticulatus*). Molemmat ovat myös loistavia ruokasieniä mutta kaikki ostajayrityksistä eivät ota em. tatteja myyntiin. (Rantala 2018)

Herkkutatteja löytää tuoreista kangasmetsistä koko Suomen alueelta aivan pohjoisinta Tunturi-Lappia lukuun ottamatta. Herkkutatin satoaika alkaa kesäkesällä ja kestää yleensä syyskuun loppuun asti. (Rantala 2018; Arktiset Aromit 2024)

3.3.2 Keltavahvero

Keltavahvero (*Cantharellus cibarius*) eli kantarelli on erinomainen ruokasieni. Sen esiintymisalue ulottuu Etelä-Suomesta aina Oulun ja Kainuun alueelle. Pohjoisimmat keltavahveroesiintymät ovat löytyneet Lapista asti. esiintyy parhaiten sekametsissä ja se on koivun juurisieni. (Arktiset Aromit 2024)

Keltavahveron satokausi kestää Suomessa kesäkuun lopusta lokakuuhun saakka ja sieniä voi löytää samalta paikalta useamman kerran saman kauden aikana. (Arktiset Aromit 2024)

3.3.3 Korvasieni

Korvasieni (*Gyromitra esculenta*) on koko maassa, hiekkapohjaisilla metsämailla esiintyvä sienilaji. Sitä löytää hakkuuaukeilta, lastauspaikoilta, tienvarsilta ja ojien reunoilta. Korvasieni on sienikauden avaaja, sen satokausi on alkaa keväällä ja on parhaimmillaan touko-kesäkuussa. (Ruokavirasto 2023; Arktiset aromit 2024)

Korvasieni on myrkyllinen mutta oikein käsiteltynä se on erinomainen ruokasieni. Se sisältää vesiliukoista gyromitriini-nimistä myrkkyä. Koska myrkky on vesiliukoista, suurin osa myrkystä saadaan poistetuksi keittämällä sienet. Sienet täytyy keittää kaksi kertaa runsaassa vedessä. Keittoajan tulisi olla vähintään viisi minuuttia. Keittämisen jälkeen sienet tulee huuhdella keittokertojen jälkeen runsaassa vedessä. (Ruokavirasto 2023)

”Maa- ja metsätalousministeriön eräitä elintarvikkeita koskevien vaatimuksien (264/2012) 5 § mukaan muuhun kuin teolliseen tarkoitukseen myytävien tuoreiden tai kuivattujen korvasienten pakkauksessa on oltava varoitus sienten myrkyllisyydestä ja niiden käsittelyohje. Kun korvasieniä myydään pakkaamattomina, varoitus sienten myrkyllisyydestä ja käsittelyohje on oltava myyntipaikan välittömässä läheisyydessä, helposti havaittavassa esitteessä.” (Ruokavirasto 2023)

3.3.4 Haaparousku

Haaparousku (*Lactarius trivialis*) on tärkeä kauppasieni ja myydyin rouskulaji. Haaparouskua esiintyy koko maassa. Haaparousku on keitettynä hyvä ruokasieni. Sitä löytää elo-lokakuussa kosteista, tuoreiden kankaiden havu-, lehti-, sekametsistä sekä soistuineista metsistä. (Marsi 2022; Arktiset aromit 2024)

3.3.5 Kangasrousku

Kangasrousku (*Lactarius rufus*) tai kangassieni on keittämisen jälkeen hyvä ruokasieni. Kangasrouskua on yleisesti koko maassa esiintyvä sienilaji. Sen satoa alkua alkaa heinäkuussa ja jatkuu lokakuuhun saakka. Kangasrouskua esiintyy havukangasmetsissä, karuissa männiköissä, rämeillä sekä kalliojäkälillä. (Marsi 2022; Arktiset aromit 2024)

3.3.6 Karvarousku

Karvarousku (*Lactarius torminosus*) eli karvalaukku on keittämisen jälkeen hyvä ruokasieni. Karvalaukku on koko maassa esiintyvä koivun juurisieni ja sitä löytää sekametsistä, korvista, laidunmetsistä ja tunturikoivikoista. Karvarouskun satokausi on elokuusta syyskuun loppuun saakka. (Marsi 2022; Arktiset aromit 2024)

3.3.7 Suppilovahvero

Suppilovahvero (*Craterellus tubaeformis*) on erinomainen ruokasieni. Sitä löytää parhaiten Etelä- ja Keski-Suomessa tuoreen kankaiden kuusikoista, lehdoista sekä sekametsistä. Suppilovahveron satokausi alkaa elokuun lopussa ja päättyy joulukuussa, kovempien pakkasten ja pysyvän lumipeitteen saapuessa. (Marsi 2022; Arktiset aromit 2024)

3.3.8 Mustatorvisieni

Mustatorvisieni (*Craterellus cornucopioides*) tuoreissa lehdoissa ja kangasmetsissä esiintyvä erinomainen ruokasieni. Mustatorvisienen satokausi alkaa elokuussa ja päättyy lokakuussa. Mustatorvisientä on ennen vieroksuttu sen tumman värin vuoksi, joka ei ole kaikkien mielestä houkutteleva. (Marsi 2022; Arktiset aromit 2024)

3.4 Pakurikäpä

Pakurikäpä (*Inonotus obliquus*) kasvaa pohjoisella havumetsä vyöhykkeellä koivuissa ja muissa lehtipuissa toimien lahottajasienenä. Pakurikäpä lisääntyy tuulen avulla itiöiden välityksellä ja tarttuu elävään puuhun. Kiinnittyäkseen pakuri tarvitsee puun halkeaman tai muun rikkokohdan puun kuorella. Kuoren on

oltava rikkonainen puuhun asti, jolloin syntyy taistelu puolustusmekanismin ja sienirihmaston välillä. Tällöin puun pinnalle alkaa kasvamaan ”reaktiokasvain” jota kutsutaan pakuriksi. (Helenius 2020)

Pakurikäpää voidaan viljellä, ja jopa suositellaan viljeltäväksi sen uusiutuvuuden ja kannattavuuden vuoksi. Viljeltäessä pakuria on kerätty talteen laadukkaista kasvustoista, joista sienikantaa puhdistamalla saadaan jäljelle pakurisieni. Viljeltyä pakuria siirretään istutustikkuun, jota kutsutaan ympiksi. Ymppi taas porataan puuhun, jota kutsutaan ymppäykseksi. (Helenius 2020)

Mietitään, että pakurista saataisiin 40 €/kg ja alalla olisi 400 koivua, joissa 4 ymppiä per koivu, itävyys prosentin ollessa 75 %. Tuloksi muodostuisi 44320 € kahdeksan vuoden ajalta, jos yksi ymppi tuottaisi keskimääräisenä satona 1kg/8v. Viljelyssä käytetyt koivut voidaan hyötykäyttää kuitu- tai polttopuuksi (Karjalainen 2022). Vientikin riittäisi, sillä ostajia olisi Keski-Euroopassa, Yhdysvalloissa, Kiinassa, Japanissa ja Etelä-Koreassa. (Helenius 2020)

3.5 Lakkakääpä

Lakkakääpä (*Ganoderma Lucidum*) eli Reishi, on lahoavilla puunrungoilla ja kannoilla kasvava kääpälaje. Se viihtyy lehti- ja havupuiden rungoilla rehevissä olosuhteissa, etenkin lehdoissa. Lakkakäävän kehitysvaihe on suhteellisen pitkä, noin 21–100 vuotta. Reishi on erinomainen lääkekasvi, sen uskotaan alentavan tulehduksia ja stressiä sekä vaikuttavan positiivisesti sydämen toimintaan. (Upm 2023; Upm 2024)

Lakkakääpää viljellään yleisesti sisätiloissa, jolla estetään haitallisten kemikaalien imeytymistä sieneen. Lisäksi sisätiloissa viljeltäessä sato on yleensä runsaampi. Markkinat vetävät tällä hetkellä Aasiaan, Kiinaan, Etelä-Koreaan, ja Japaniin. Lakkakäävällä on kasvavat markkinat ja sen viljelyä voidaan suositella.

Reishiin liittyen yrittäjyydellä ja asiantuntijapalveluilla olisi vientiä etenkin Aasiaan. (Efi 2022)

3.6 Kuusenkerkkä

Kuusenkerkkä kasvaa oksien kärjessä, ja sen tunnistaa helposti keväällä vaalean vihreästä väristään. Keruu-aika ajoittuu touko-kesäkuulle ja kestää yleensä parisen viikkoa kerkkien ollessa noin senttimetrin mittaisia. Kuusenkerkällä olisi kasvavaa potentiaalia, kun kerkkää kerätään tällä hetkellä vain n. 1 % mahdollisesta saannosta. (Arctic Warriors 2024)

Hehtaarin kokoiselta jo varttuneesta kuusikosta kerkkiä saadaan yleisesti 500-800 kg. Kuusenkerkstä maksetaan arviolta 6-7 €/kg, tällöin tuloksi muodostuisi 3000-5600 €/ha. (Karjalainen 2022)

Kuusenkerkkien kerääminen kerran kasvukauden aikana ei vaikuta merkittävästi kuusten paksuuskasvuun tai puunmyyntituloihin. Kahtena peräkkäisenä kasvukautena kerättynä vaikutukset ovat hieman suuremmat. Kuusikon hakkuiden ennakoitaan siirtyvän vain muutamilla vuosilla ja tappioita voidaan lieventää jättämällä kerkistä 2/3 osaa keräämättä. (Miina ym. 2018)

Kuusenkerkässä on paljon vitamiineja ja energiaa, se sisältää runsaasti C-, K1-, ja A-vitamiineja ja antioksidantteja. Puhtaissa metsissä kasvaneet kerkät sisältävät C-vitamiinia 70,9 mg / 100 g, jauheena sisältöarvot ovat 382 mg / 100 g. (Arctic Warriors 2024)

Kuusenkerkkää on käytetty perinteisesti hengitystieinfektioiden hoitoon. Kerkän voi myös katkaista suoraan suuhun ja pureskella jauheeksi, jolloin sen uskotaan puhdistavan ja suojaavan hampaita. Kerkästä valmistettua siirappia voi laittaa monenlaisiin ruokiin, näin saadaan makua ja terveyshyötyjä. Monet käyttäneet ovat saaneet apua väsymykseen ja yleiskunnon parantamiseen. (Arctic Warriors 2024)

3.7 Kuusenpihka

Kuusenpihka on kuusen tuottamaa suoja-aine seosta, joka koostuu eteerisistä öljyistä, lignaaneista ja luonnonhartsista. Pihkaa kulkee kuusen rungossa, oksissa, neulasissa ja kuoressa. Kun kuusen pintaan tulee vaurio, luonto alkaa korjaamaan vauriota tuottamalla pihkaa. Pihkan kerääminen tulisi ajoittaa kasvukauden parhaimpaan ajankohtaan huhti- kesäkuulle. Kuusen pintaan tehdään kalanruotokuvioinen muodostelma, jossa on yksi pääsuoni, ja sivuruodot n. 45 asteen kulmassa. Pääsuonen alapäähän liitetään metallinen putkilo, jota pitkin pihka johdetaan keräyspussiin. Puunkuorta olisi hyvä ohentaa ennen kalanruotokuvion muodostamista, jotta pihkan tuotanto voimistuu. Pihkan juoksutus paranee sään lämmitessä ja lakkaa 7 asteen lämpötilassa. (Metsäkeskus 2024) Jos pihkan valutus tehdään 2–3 vuotta ennen päätehakkuuta, kuuseen ei tule mittavia vaurioita haittaamaan puusta saatavia tuloja. Väärintehtynä keruu voi lisätä lahoriskiä ja värivaurioita. (Yle 2020)

Ajatellaan että pihkasta maksettaisiin 50 €/kg ja jos kuusi tuottaisi pihkaa 27 kg hehtaarilta, tällöin tuottoa saataisiin 1350 €/ha. Männystä saatavan pihkan määrä olisi arvioiden mukaan 100 kg/ha. (Karjalainen 2022)

Pihkaa käytetään hoitomenetelmiin niin ihmisille kuin eläimillekin. Ihmisillä pihkaa on käytetty vuosisatojen ajan hoitomenetelmänä ihottumiin, paiseisiin, haavoihin ja palovammoihin. Nykyaikana pihkasalva on noussut menestykseksi eläinten tassuvaurioiden hoidossa. Pihka estää tulehdusten ja bakteereiden kasvua iholla sekä stimuloi uuden ihon kasvua. Pihkan antimikrobisten ainesosien vaikutusten oletetaan perustuvan siihen, että pihka vaurioittaisi mikrobien soluseinämää, joka estää mikrobisolujen energiantuotannon. (Koskinen 2021)

3.8 Mahla

Mahla on koivun tuottamaa ravintonestettä, jonka se johdattaa maaperästä. Juuret imevät nesteen maasta ja se johtuu runkoon ja oksiin. Mahlaa virtaa

aikaisin keväällä ennen lehtien puhkeamista, jonka jälkeen lehdet alkavat haihduttaa nesteitä ja mahlan tuotanto hiipuu. Mahlan sisältö koostuu 99% vedestä ja loput 1% ovat kuiva-aineita. Kuiva-aineista mainittavimpina sokerit, hedelmähapot, proteiinit, sekä kivennäis- ja hivenaineet. Mahla on erinomaista jano- ja urheilujuomaa. Sitä käytetään myös mehujen, viinien tai oluiden raaka-aineena. (Metsänhoitoyhdistys 2022)

Mahlaa kerätään poraamalla hyväkasvuisen koivun alaosaan reikä, johon asennetaan putki, joka johdattaa mahlan keruuastiaan. Tavallisesti pieni määrä johdetaan sankoon, joka on laitettu maahan lumikyliin. Mahla on helposti pilaantuvaa, joten on syytä muistaa hygienia ja pitää mahla kylmänä. Mahlaa voidaan säilöä, mutta se on tehtävä nopeasti pakastamalla, steriloinnilla, hapottamalla tai pastöroimalla. (Metsänhoitoyhdistys 2022)

Koivu tuottaa mahlaa keskimäärin 50-300 litraa mahlakaudessa. Mahlasta saatava tulon määrä riippuu puun koosta, kun kuitupuu kokoinen koivu pystyy tuottamaan 2-4 ltr/vrk, ja tukkikokoinen 10-15 ltr/vrk, summat ovat viitteellisiä arvioita. Metsänomistajan kerätessä ja myydessä mahlaa raakana, hän saisi arvion mukaan 0,3 €/litralla. Arvioidaan myös, että hän saisi 7 l/vrk/puulta, ja puita olisi hehtaarilla 400. Näin ollen keskimääräisellä n. 12 vrk keruuajanjaksolla hän saisi vuosibruttotuloina 10080 euroa. Kuluina olisivat keruuseen liittyvät kustannukset ämpäriinjalostukseen ja keruuseen kulunut työaika. (Metsänhoitoyhdistys 2022)

Mahlan tuotantoa kannattaa ylläpitää useamman vuoden ajan, sillä keruussa käytettyihin koivuihin voi ilmestyä värivikaa ja lahoa, joka vaikuttaa tukkiprosenttiin ja puunmyyntituloihin. Mahlan valutukseen kannattaakin valita kuitupuuksi kelpaavia ja huonolaatuisia koivuja koska vaneritukiksi mahlapuut eivät välttämättä värivikojen ja lahoamisen jälkeen enää kelpaa. Tutkimustietoa todellisista vaikutuksista olisi metsänomistajien kannalta tärkeä saada vieläkin enemmän. (Miina & Kurttila. 2022)

Mahlaa voidaan hyödyntää kaupallisesti. Metsänomistaja voi myydä keräämänsä mahlan jatkojalostajalle, tai tehdä sopimuksen toimijan kanssa.

Jatkojalostajat voivat myös vuokrata koivikkoa keruutoimintaan. (Metsänhoitoyhdistys 2022)

3.9 Kasvit ja yrtit

Luonnonvaraisesti syötäväksi kelpaavia kasveja ja yrttejä kasvaa Suomessa satoja, joista yleisempiä ovat nokkonen, maitohorsma ja voikukka. Kasveilla ja yrtteillä on historian aikana todettu olevan parantavia vaikutuksia niin ihmisille kuin eläimille. Ne sisältävät runsaasti vitamiineja, öljyä ja hivenaineita. Niiden on todettu vaikuttavan mm. suolisto-ongelmiin, ihotauteihin sekä fyysisiin ongelmiin. Kaupallisesti kasvit ja yrtit ovat vielä kehittyvässä tilassa. (Luontoemo. 2023)

Maitohorma kuuluu horsmien heimoon. Maitohorsma kasvaa kangasmetsissä, lehdossa, lehtokorvissa, joutomailla ja hakkuuaukeilla. Se on väriltään vaaleanpunainen, hoikka n. 50-150 cm korkea haaraton horsma. Yleisesti sitä käytetään nuorena versona parsan tavoin oliiviöljyllä tai pekonilla ryyditettynä. Juurista voi tehdä jauhoja, leipää, ja muhennoksia. Lehtiä ja kukkia voi käyttää munakkaissa, salaateissa ja erilaisissa muhennoksissa. Lehdet sisältävät C-vitamiineja, karoteenia, ursoli- ja oleanolihapoa, öljyä ja flavonoideja. (Salo & Salo 2007)

Nokkonen kasvaa yleisenä koko Suomessa pihojen ympäristöissä ja rehevillä kasvupaikoilla. Kasvilla on mittaa 30-150 cm ja sen lehtilavat ovat 4-15 cm mitaiset. Sen pinta on kauttaaltaan täynnä polttinkarvoja, jotka polttavat helposti kerääjänsä. Nokkonen on erittäin ravintorikas, sillä se sisältää runsaasti proteiineja ja ravintokuituja. Lisäksi siinä on kalsiumia, magnesiumia, kaliumia, fosforia ja rautaa. Se sopii erityisen hyvin kasvisruokavalioon sen runsaan kalsiumin ja C- ja B-vitamiini pitoisuuden vuoksi.

Se kerätään nuorena versona puhtailta kasvupaikoilta. Nokkosta käytetään tuoreena keittoihin, salaatteihin ja erilaisiin taikinoihin. Sitä voidaan myös ryöpätä ja pakastaa, sekä kuivata. Kuivattuna se sopii kaikenlaisiin ruokiin mausteeksi. (Salo & Salo 2007)

Voikukka on suomalaisille tuttu monivuotinen ruohokasvi. Se kasvaa pelloilla, pientareilla ja asumusten pihapiireissä. Voikukka kasvaa 5-30 cm korkeaksi, muodostaa vahvan pääjuuren ja sisältää maitiaisnestettä. Voikukasta hyödynnetään sen lehdet, kukat ja juuret. Nuppuja voidaan säilöä etikkaliemessä tai paistaa sellaisenaan. Lehdet sopivat sellaisenaan leivän päälle sekä keittoihin, muhennoksiin, salaatteihin ja kermaviilidippeihin. Keltaisista kukista valmistetaan mm. siirappia ja virkistysjuomia. Voikukasta tehtyä viherjauhetta voi käyttää monipuolisesti erilaisiin ruokiin.

Voikukassa on runsaasti A- ja C-vitamiineja, kalsiumia ja rautaa. (Salo & Salo 2007)

3.10 Luonnontuotteiden verotus

Pääsääntöisesti verotuksella tarkoitetaan veroa, joka maksetaan tulon lähteistä. Viitaten tuloverolain (1535/1992, TVL) 29 §:n 1 momenttiin, henkilöllä voi olla tuloa palkasta, eläkkeestä tai opintorahasta. Pääomatulo on myös veronalaista tuloa, kuten esimerkiksi metsätalouden pääomatulo. (Verohallinto 2021)

Metsätalouden pääomatuloa on puun myynnistä kertyvät tulot, joita on mahdollista saada esimerkiksi tukeista, polttopuista ja joulukuusista. Tulot ilmoitetaan metsätalouden veroilmoituksella. Metsätalouden pääomatuloa eivät ole polttopuut, jotka on kerätty tai kaadettu myyntiin vapaa-ajan tontilta. (Verohallinto 2024)

Luonnontuotteiden verotuksesta on säädetty tuloverolain momentissa 89 §. Luonnontuote myynnistä kertyvät tulot ovat verovapaata tuloa aina 15000 euroon asti, myyjän ollessa luonnollinen henkilö. Tällä tarkoitetaan, että henkilön ei tarvitse maksaa arvonlisäveroa tuotteistaan, ellei hän ole kirjanpitovelvollinen. Lisäksi verovapauden edellytyksenä on, että myyjänä toimii kerääjä itse, myytävä tuote on täysin luonnonvarainen, ja että myytävä tuote on luonnollisessa olomuodossaan. Luonnontuotteista saatava tulo määritellään muutoin saatavaksi tuloksi, ei siis palkkatuloksi, ja on näin ollen verovapaata.

Luonnontuotteita koskevassa tuloverolain momentissa 89 § säädetty luonnontuotteet ovat jokaisenoikeudella sallittu kerättäväksi. (Verohallinto 2021)

Verovapaasti voidaan myydä marjoja, sieniä, kasveja tai kasvin osia. Viljellyt tuotteet, kuten marjat, sienet ja kävyt ovat veronalaista tuloa.

Verovapaus raukeaa, jos luonnontuotteita käsitellään jatkojalostamalla niitä esimerkiksi mehuiksi, soseiksi tai hilloiksi. Jalostusta on myös erilaisiin lahjapakkauksiin paketointi, pakastaminen, ryöppääminen, mahlaan sekoitetut aromit tai puun polttaminen hiiliksi. (Verohallinto 2021)

4 Jokaisenoikeudet

Jokaisen- tai jokamiehenoikeuksilla tarkoitetaan kaikkien Suomessa oleskelevien henkilöiden, myös Suomessa oleskelevien ulkomaalaisten mahdollisuutta liikkua luonnossa ja käyttää sitä, riippumatta siitä kuka alueen omistaa. (Rantala 2018)

Jokaisenoikeudet tiivistettynä (Tuunanen 2012)

”Jokaisenoikeudella saa:

- Liikkua jalan, hiihtäen ja pyöräillen luonnossa, kuten metsissä, luonnontiityillä ja vesistöissä,
- ratsastaa,
- oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminenkin on sallittua,
- poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kasveja,
- onkia ja pilkkiä sekä
- veneillä, uida ja peseytyä vesistöissä ja kulkea jäällä.

Jokaisenoikeudella ei saa:

- haitata maanomistajan maankäyttöä,
- kulkea pihamailla, istutuksilla tai viljelyksessä olevilla pelloilla,
- kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita,
- ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta,
- ottaa sammalta tai jäkälää,
- tehdä avotulta toisen maalle,

- häiritä kotirauhaa esimerkiksi leirytyksellä liian lähelle asumuksia tai meluamalla,
- roskata ympäristöä
- ajaa moottoriajoneuvolla maastossa,
- häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä ja poikasia,
- häiritä eläimiä eikä
- kalastaa tai metsästää ilman asianomaisia lupia. ”

4.1 Jokaisenoikeudet ja luonnontuotteiden keruu

Metsästä kerättävät luonnontuotteet jaetaan kahteen ryhmään sen mukaisesti, voidaanko niitä kerätä jokaisenoikeuksien perustuen vai tarvitaanko keruuseen maanomistajan lupaa. Jokaisenoikeuksilla kerättäviä tuotteita ovat esimerkiksi marjat, sienet, ruohovartistet kasvit kuten yrtit ja kukat. Vaikka edellä mainittuja luonnontuotteita saa kerätä ilman maanomistajan lupaa, ei tästä saa aiheutua maanomistajalle haittaa. (Ruokavirasto 2023)

Luonnontuotteiden, kuten pihkan, pakurikäävän, mahlan tai kuusenkerkkien keräämiseen taas tarvitaan aina maanomistajan lupa. (Ruokavirasto 2023)

Uhanalaisten ja rauhoitettujen kasvien kerääminen on kielletty. Myöskään asutusten lähellä, kuten pihapiireissä keruuta tulee harkita ja joissain tilanteissa rajoittaa. Joillain luonnonsuojelualueilla luonnontuotteiden kerääminen voi olla kielletty. (Rantala 2018)

5 Luomu ja metsien luomusertifiointi

”Luomu on valvottu laatujärjestelmä, jolla pystytään osoittamaan luonnontuotteiden alkuperä ja puhtaus.” (Metsäkeskus 2022)

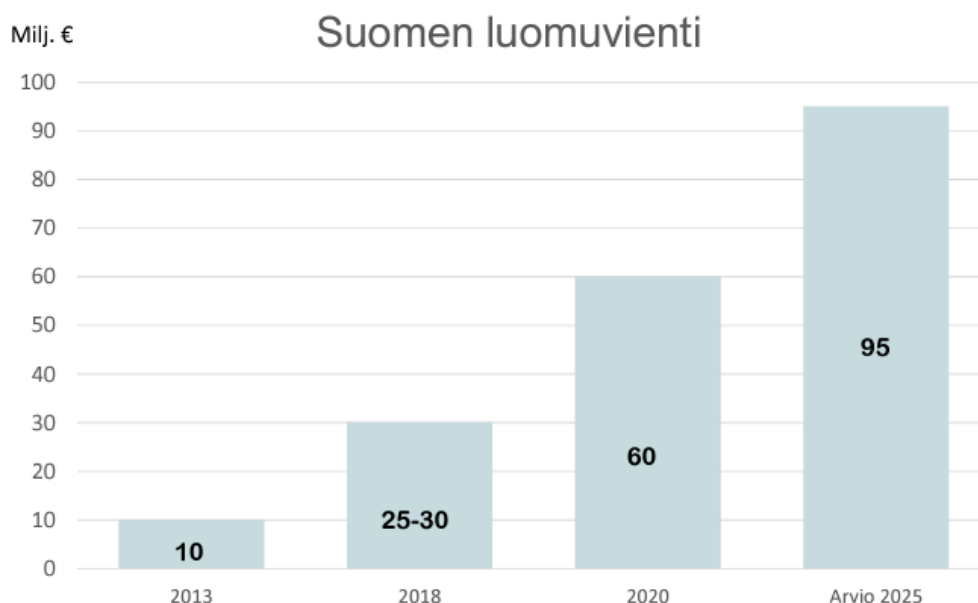
Metsien luomusertifiointi lisää luonnontuotteiden arvoa. Luonnontuotteet voidaan luokitella luomutuotteiksi vain silloin, kun ne kerätään luomusertifioituilta alueilta. Myytäessä luomukeruuotteita kerääjän tulee

antaa luomuluonnontuotteiden ostajalle kirjallinen todistus, jossa kerääjä sitoutuu noudattamaan luomusertifioinnin poimintaehtoja. (Ruokavirasto 2022)

Yleisimpiä suomalaisia metsistä kerättäviä luomutuotteita ovat luonnonmarjat, koivunmahla, sienet sekä luonnonnyrtit. Vuonna 2020 luomutuotteita kerättiin myyntiin n. 60 miljoonalla eurolla (Metsäkeskus 2020). Luomutuotteiden viennistä noin puolet olivat puolivalmisteita, ja 10 % raaka-aineita. Iso osa Suomessa kerätystä luomumarjasta ja luomukoivunmahlasta menee vientiin. Luomuluonnontuotteille olisi kysyntää nykyistä enemmänkin maailmalla varsinkin Aasian markkinoilla. (Proluomu 2018)

”Jalostajia kiinnostavat marjat, sienet sekä erikoisemmat luonnontuotteet, kuten kuusenkerkät, koivunlehdet, pihka, pakuri ja mahla.” (Forest 2022)

Vuonna 2022 Suomessa oli maailman suurin, 6,9 miljoonan hehtaarin kokoinen luomukeruu alue. Pinta-alaa pystyisi kasvattamaan reilusti sillä on arvioitu, että 90 % Suomen metsätalousmaasta täyttää luomukeruulle asetetut vaatimukset. (Metsäkeskus 2022)

Taulukko 3. Proluomu & maa- ja metsätalousministeriö. Suomen luomuvienti.

5.1 Metsän liittäminen luomualueeksi

Metsänomistaja voi liittää metsiään luomuvalvontajärjestelmään kahdella eri tavalla, selvittäjämallilla tai perusmallilla. Molemmissa menettelyissä metsänomistajan tulee noudattaa luomusertifiointin mukaisia tuotantotapoja luomuluonnon-tuotteiden keruuseen käytetyillä alueilla.

(Ruokavirasto 2022)

”ELY-keskus tai Ruokavirasto tarkastaa vuosittain luomukeruuuotannon toimijoiden toiminnan sekä luomukeruualueeksi ilmoitettujen metsien hoitotoimenpiteet.” (Ruokavirasto 2022)

Luomukeruualueiden valvontakulut ovat toiminnan laajuudesta riippuen 280–1000 € vuodessa. (Ruokavirasto 2022)

5.1.1 Selvittäjämalli

Selvittäjämallissa luomuvalvontajärjestelmässä oleva juridinen selvittäjä henkilö hoitaa luomukeruualueeseen liittyvät velvollisuudet metsänomistajan puolesta. Metsänomistaja sitoutuu ilmoittamaan niistä kemiallisista käsittelyistä, jotka eivät ole luomutuotannossa sallittuja. Selvittäjämallissa selvittäjätaho hoitaa valvontamaksut. (Metsäkeskus 2021)

Metsänomistaja voi suorittaa liittymisen kirjautumalla Metsään.fi-palveluun jossa tämä ilmoittaa haluavansa liittää metsätilansa luomukeruualueeksi. Selvittäjä tutkii täyttääkö tila luomukelpoisuuden ehdot. Ehtojen täytyessä selvittäjä ilmoittaa tilan luomuvalvontaan ilmoittamalla sen alueen ELY-keskukseen missä metsätila sijaitsee. Selvittäjämalli sopii metsänomistajille, jotka haluavat toimia pelkästään poimijan roolissa tai antaa metsänsä luomukeruuu käyttöön. (Metsäkeskus 2021)

5.1.2 Perusmalli

Mikäli metsänomistaja aikoo myydä luonnontuotteita itse luomuna tai metsästä halutaan kerätä luonnontuotteita, joiden keruuseen tarvitaan maanomistajan lupa, kannattaa metsänomistajan tällöin valita perusmalli. (Ruokavirasto 2022)

Perusmallissa metsänomistaja hoitaa luomukeruualueeseen liittymisen ja luomukeruualueeseen liittyvät hallinnolliset asiat itse ja metsänomistaja ilmoittautuu luomuvalvontaan toimittamalla luomuvalvontalomakkeen sen alueen ELY-keskukseen missä keruualueeseen haettava metsätila sijaitsee tarvittavine liitteineen. Perusmallissa metsänomistaja maksaa tarkastus- ja valvontamaksut itse (Ruokavirasto 2022)

5.2 Edellytykset

Luomusertifiointin perusajatuksena on, että lopputuotteet ovat tuotettu puhtaasti luonnonmukaisesti ilman kiellettyjä kemiallisia torjunta-aineita. Siksi pääedellytyksenä metsien luomusertifiointissa on, että haetulla alueella ei olla viimeisen kolmen vuoden aikana käytetty luomuun sopimattomia lannoitteita tai kasvinsuojeluaineita (taulukko 4). Keruutuotanto ei saa myöskään vahingoittaa tai häiritä keruualueen elinympäristöä ja lajien tasapainoa.

Mikäli keruualueella ei ole käytetty viimeisen kolmen vuoden aikana kiellettyjä lannoitteita tai kasvinsuojeluaineita on siirtymäaika mahdollista lyhentää. (Ruokavirasto 2022)

” Lyhennystä varten tarvitaan asiakirjanäyttöä keruualueen luomukelpoisuudesta vähintään kolmen aikaisemman vuoden ajalta, esimerkiksi mahdolliset muistiinpanot ja tositteet toimenpiteistä ja metsäsuunnitelma.” (Ruokavirasto 2022)

Luomukeruualueiksi sertifioituilta alueilla ei voida käyttää kaikkia lannoitteita tai torjunta-aineita. Kiellettyihin aineisiin kuuluvat mm. urea, taimien tukkimiehen

täin torjunta-aine, kemialliset, typpeä sisältävät lannoitteet, kemialliset heinä- ja vesakontorjunta-aineet. (Ruokavirasto 2022)

Sallittu	Kielletty
Juurikäävän kantokäsittely harmaaorvakkasiemenellä Vesakon- ja heinätorjunta mekaanisesti	Juurikäävän kantokäsittely urealla
Maaperän mekaaninen muokaus (esim. Ojitus) Luomutuotannossa sallitut lannoiteaineet, kuten puun tuhka ja hivenlannoitteet	Kemiallinen heinä- tai vesakontorjunta lisäaineiston kemiallinen käsittely, esimerkiksi siemenen peittäminen
	Tukkimiehentäin torjunta-aine
	kemialliset, typpeä sisältävät lannoitteet

Taulukko 4. Esimerkkejä sallituista ja kielletyistä toimenpiteistä metsäluomukeruualueella. (Ruokavirasto 2022)

Jos metsänomistaja käyttää tai aikoo käyttää luomukeruualueella lannoitteita tai torjunta-aineita, jotka ovat luomusertifiointin kannalta kiellettyjä tulee hänen ilmoittaa näistä toimenpiteistä joko selvittäjälle tai suoraan itse ELY-keskukselle. Metsikkökuviot, joilla käytetään em. kiellettyjä aineita otetaan pois luomukeruualueesta. Kuviot voidaan liittää luomukeruualueeseen kolmen vuoden kuluttua uudelleen. (Ruokavirasto 2022)

6 Luonnontuotteet ja metsänhoito

Luonnontuotteiden tuotantoon ja satoisuuteen voidaan vaikuttaa metsänhoidollisilla toimenpiteillä. Jotkut luonnontuotteista hyötyvät hakkuista ja toiset taas kärsivät hakkuiden jälkeisistä olosuhteista. Osa kasveista ja luonnontuotteista saattaisi myös hyötyä jaksollisen kasvatuksen sijasta jatkuvapeitteisen kasvatuksen

menetelmin, vaikutuksista ei ole vielä paljon tutkimustietoa (Metsänhoidon suositukset. 2024 & Miina ym. 2020)

Mustikka ja puolukka tarvitsevat valoa ja lämpöä menestyäkseen, joten molemmat hyötyvät harvennushakkuista. Mustikka viihtyy puolivarjoisissa olosuhteissa. Sen varvusto kärsii avohakuiden jälkeisestä auringon paahteisuudesta ja kilpailusta kasvutilasta heinien ja ruohojen kanssa. Puolukka kestää avohakkuuta paremmin. Avohakkuut jopa parantavat puolukkasatoa hetkellisesti. Maanmuokkaus rikkoo varvustoa ja hidastaa sekä mustikan että puolukan elpymistä avohakkuun jälkeen. (Metsänhoidon suositukset. 2024)

Suoalueilla hakkuut voivat heikentää lakkojen satomääriä. Lakan kukinnot ovat puiden poistamisen jälkeen alttiimpia hallalle sekä rankkasateille. Karpalot kärsivät soiden ojituksista. Pohjaveden pinnan laskiessa katoavat karpalot nopeasti soilta. Parhaimmat karpalopaikat löytyvätkin ojitusten ulkopuolelle jääneiltä puuttomilta nevoilta. Soiden ennallistaminen voisi olla yksi ratkaisu suomarjojen lisäämiseksi. (Metsänhoidon suositukset. 2024)

Herkkutattien ja rouskujen määrä laskee useammaksi vuodeksi avohakuiden jälkeen. Ensimmäisten harvennusten aikoihin sienikannat ovat kumminkin elpyneet. (Metsänhoidon suositukset. 2024)

”Parhaat herkkutatti- ja rouskusadot saadaan ennen ensiharvennusta, ja harvennettujen kuusikoiden sienisadot ovat korkeampia kuin ylitiheiden kuusikoiden, koska sienisadoille optimaalinen puuston tiheys on noin 25 m² ha⁻¹.”
(Miina ym. 2020)

Myös jatkuvapeitteisen kasvatusmenetelmien suosiminen voi olla joidenkin luonnontuotteiden kohdalla varteenotettava vaihtoehto (Taulukko 5). Kun esimerkiksi uudistushakkuun jälkeen marjojen kasvuolosuhteet huonontuvat paahteisuuden takia ja maanmuokkaus vahingoittaa marjojen varvustoja, ei jatkuvapeitteisessä kasvatuksessa maanmuokkauksia juurikaan tehdä, joten

vaikutukset kenttäkerrokseen ovat pienemmät ja varvusto palautuu nopeammin. (Miina ym. 2020)

Ekosysteempipalvelu	Jatkuvapeitteinen kasvatus	Jaksollinen kasvatus
Mustikkasato	++	+*
Puolukkasato	+	++*
Mustikanversot	++	+*
Herkkutatit	+	++*
Rouskut	++	++*
Suppilovahvero	++	+
Keltavahvero	+	+
Kuusenkerkät	+	++*
Koivunmahla	+	++
Koivunlehdet	+	++
Männyn ja kuusen pihka	++	++*
Männynkuori	++	++
Katajanversot	++	+*
Katajanmarjat	++	+
Pakurin viljely	++	++
Suopursuversot	++	+*
Hilla	++	+
Siirtokuntta	0	++
Koristejäkälät	++	+*
Maisema	++*	+*
Virkistyskäyttö	++	+*
Porolaitumet	++	+*

* = arviot perustuvat tutkimustuloksiin
0 = soveltuu huonosti
+ = soveltuu tuotantoon
++ = soveltuu hyvin tuotantoon

Taulukko 5. Jatkuvapeitteisen ja jaksollisen kasvatuksen soveltuvuus ja mahdollisuus tuottaa luonnontuotteita. (Niemi & Turtiainen. 2019)

7 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon alueiden metsänomistajien tietämystä luonnontuotteista ja luomusertifioinnista. Lisäksi selvitettiin ovatko metsänomistajat kiinnostuneita luonnontuotealan koulutuksista tai luonnontuoteoppaista. Tarkoituksena oli tutkimuksen avulla saada tutkimustietoa siitä, mitä luonnontuotteita metsänomistajat ovat metsästä keränneet, myyneet, tai viljelleet. Aiheen valintaan vaikuttivat tutkijoiden

mielenkiinto luonnontuotteita kohtaan, suvun keruuperinteet sekä moniasteiset harrastukset luonnossa.

8 Aineisto ja analyysimenetelmät

Opinnäytetyöhön tarvittava tutkimusaineisto kerättiin metsänomistajilta kyselylomakkeen avulla huhtikuun aikana. Kyselyyn tarvittavat metsänomistajien yhteystiedot saatiin Suomen metsäkeskukselta tiedonluovutuspyyntölomakkeen avulla. Lopulta tutkimukseen saatiin 2985 metsänomistajan yhteystiedot, joiden metsätilat sijaitsivat Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon maakunnissa. Yhteystietopyynnöt rajattiin 1500 yhteystietoon kummastakin maakunnasta, joissa metsänomistajat omistavat tai osaomistavat metsänsä. Kyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus osallistua Uittokalusto.fi- verkkokaupan sponsoroimaan 100 €:n lahjakorttiin.

8.1 Määrällinen tutkimus

Tutkimukseen valittiin määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus, jolla saataisiin hyödynnettyä kaikki kyselyyn tulleet vastaukset. Kyselyssä käytettiin moniasteista likert-menetelmää, jossa kyselyn vastausvaihtoehtoja on neljä yhdessä kysymyksessä. Vastaajille annettiin mahdollisuus myös laadulliseen palautteeseen, joita huomioidaan opinnäytetyön raportoinnissa. (Heikkilä 2014)

Kvantitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää yleistettäviä päätelmiä ja ilmiöitä tutkittavasta aiheesta. Tutkimuksella voidaan tehdä päätelmiä tilastollisista yhteyksistä eri asioiden välillä, joita on yleisesti lukumääriin tai prosenttiosuuksiin liittyvät kysymykset. Määrällisellä tutkimuksella pyritään selvittämään olemassa oleva tilanne sekä syitä tällaiseen käyttäytymiseen tai mielipiteeseen apukysymyksien avulla. (Heikkilä 2014)

Tutkimukseen käytettävissä oleva perusjoukko on yleisesti liian suuri suoritettavaksi kokonaistutkimuksena. Perusjoukkoa voidaan rajata otantamenetelmillä, joita yleisesti ovat yksinkertainen satunnaisotanta, systemaattinen otanta, ositettu otanta, ryväotanta tai otanta otosyksikön koon mukaan. Otantamenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä voivat olla tutkimuksen tavoitteet, perusjoukon maantieteellinen sijainti tai perusjoukon jäsenistön yhtäläisyys. Tutkimuksessa käytettiin satunnaisotanta menetelmää metsäkeskuksen metsänomistaja rekisteriä hyödyntäen. (Heikkilä 2014)

Tutkijoiden mielestä määrällisellä tutkimuksella pystyttiin käsittelemään aineistoa kattavammin ja helpommin. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen kannalta aineisto olisi ollut liian iso käsiteltäväksi ja tulosten luotettavuus olisi voinut kärsiä. Laadullisella tutkimuksella selvitetään ilmiöiden (esim. kohderyhmän) käyttäytymiseen tai päätöksentekoon johtaneita syitä ja vastausjoukko on yleensä pienempi. (Heikkilä 2014)

8.2 Kyselylomake

Tutkimusaineiston hankinnassa käytettiin kyselylomaketta (liite 2) ja saatekirjettä (liite 1). Saatekirjeessä selvitettiin kyselyn tarkoitus sekä luonnontuote käsite sellaisille, joille se olisi entuudestaan tuntematon. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake toteutettiin ja lähetettiin webropol-sovelluksen avulla. Sovelluksen avulla metsänomistajille lähetettiin sähköpostilla kyselylomake saatekirjeineen, jotka sisälsivät sähköisen linkin kyselyyn.

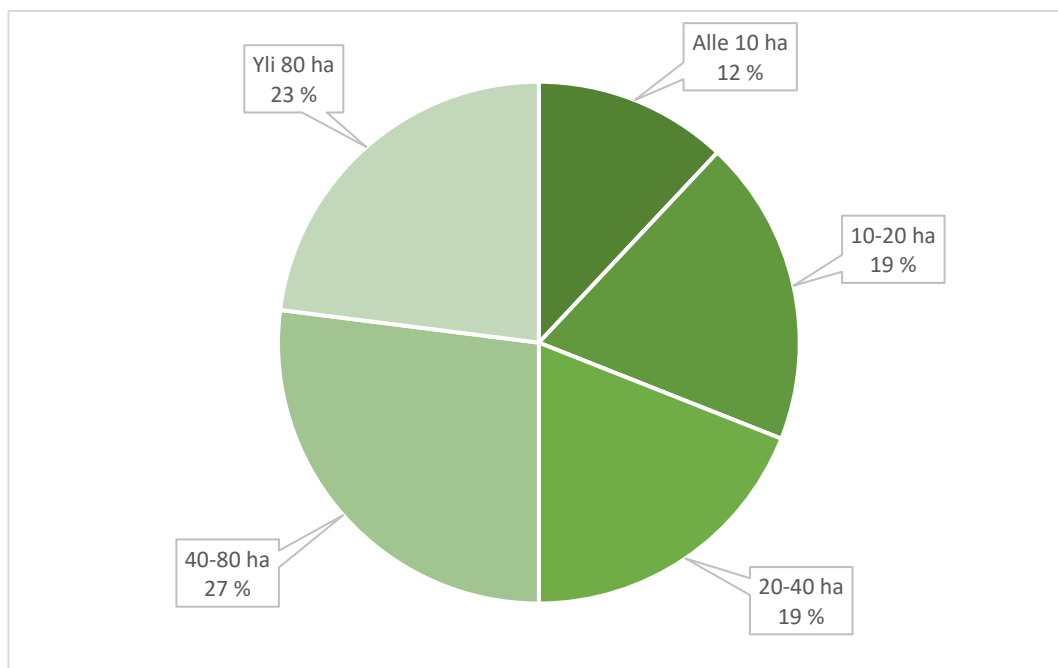
Kysely aloitettiin taustatiedot osiolla. Taustatiedoilla tarkoitetaan mm. vastaajien ikää, sukupuolta tai metsänomistusmuotoa. Lisäksi kysyttiin puukauppa aktiivisuudesta, metsätilaomistusten määräalasta sekä metsäalalla työskentelystä. Toisessa osiossa aiheena oli luonnontuotteet. Näillä kysymyksillä pyrittiin saamaan tietoa luonnontuotteiden tietämyksestä, keruusta ja myynnistä. Vastaajilta kysyttiin myös, tietävätkö he luonnontuotteiden verovapaudesta sekä jokaisen oikeuden ja metsänomistajanoikeuden eroavaisuuksista.

Muut arvot sekä neuvonta ja oppaat käsittelivät sosiaalisuuden tärkeyttä ja tulevaisuuden näkökulmia luonnontuotteiden kannalta. Metsänomistajat saivat mahdollisuuden vastata, millaisia oppaita ja koulutustarpeita he kokivat tarvitsevänsä. Osioissa kysyttiin myös, tarjoavatko metsäalan toimijat tarpeeksi tietoa luonnontuotteista oppaiden ja koulutusten avulla. Viimeisessä osiossa aiheena oli luomu ja luomusertifiointi. Kysymyksillä haluttiin saada tietoutta, miten luomuun suhtaudutaan ja koetaanko se luonnontuotteiden kannalta tärkeänä. Vastajilla oli mahdollisuus kertoa, ovatko heidän metsänsä luomualueina tai haluttiinko luomuun liittyä.

9 Tulokset

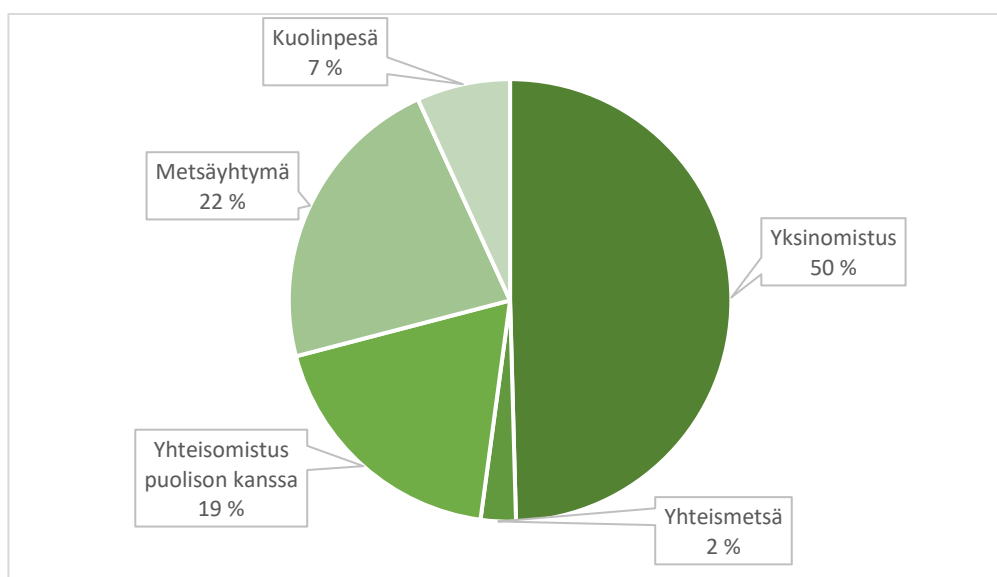
9.1 Taustatiedot

Kyselyn metsänomistajat jakautuivat alueellisesti tasaisesti, kun Pohjois-Karjalasta kertyi 269 (52 %) ja Etelä-Savosta 248 (48 %) kyselyyn annetuista vastauksista. Tavoitteena ollut n. 10–15 % vastausprosentti ylittyi siis hienoisesti olleen 17 %. Vastajien ikä keskiarvo oli n. 59 vuotta, ja vanhin vastaajista oli 87-vuotias, nämä kertovat metsänomistajien iän olevan suhteellisen korkealla. Sukupuolta kysyttäessä miesten osuus oli 64,3 %, naisten 35,3 %, ja muu osuus oli 0,4 %.

Kuvio 1. Metsätilaomistukset

Vastaajilta kysyttiin myös metsätilaomistusten kokoa. Vastaajista 12 % omisti alle 10 ha, joka voidaan luetella pieneksi metsätilaksi. 10–20 ha ja 20–40 ha kokoisen tilan omisti 38 % vastanneista. Suurehkon 40–80 ha tilan omisti 27 %, ja suureksi luokitellun yli 80 ha metsätilan omisti 23 %.

Kuvio 2. Metsänomistusmuodot

Neljännessä kysymyksessä selvitettiin metsänomistajien metsätilan omistustyyliä. Suurimman vastausprosentin keräsi oletetusti yksinomistus 50 %.

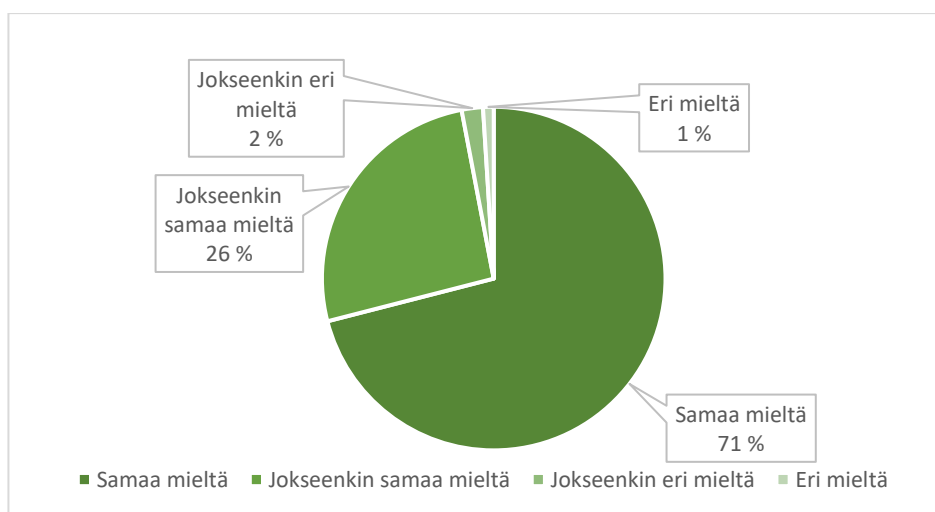
Toiseksi suurin omistusmuoto oli metsäyhtymä 22 % ja kolmanneksi yhteisomistus puolison kanssa 19 %. Vähiten kannatusta saivat kuolinpesä 7 % ja yhteismetsä 2 % osuudellaan.

Kysymyksessä 6 kysyttiin metsänomistajien metsäalan työkokemuksesta. Vastaaajista 27 % kertoi olleensa töissä metsäalalla, kun taas suurimmalle osalle 73 % metsätyökokemusta ei ollut kertynyt.

Seitsemännessä kysymyksessä selvitettiin metsänomistajien puukauppaaktiivisuutta. Vastauksista selvisi 39 % tekevän puukauppaa viiden vuoden välein, ja vuosittain 25 %. Harvemmin kuin viiden vuoden välein puukauppaa teki 36 % metsänomistajista.

9.2 Luonnontuotteet

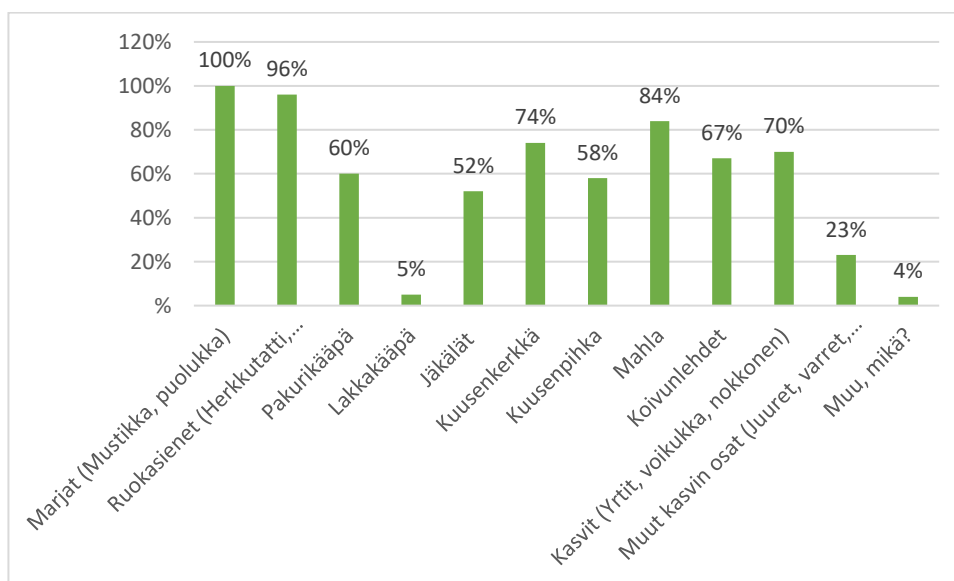
Luonnontuoteosion ensimmäisessä osassa metsänomistajilta kysyttiin jokaisenoikeuksista ja metsänomistajan oikeuksista. 71 % vastaajista oli samaa mieltä, 26 % vastaajista jokseenkin samaa mieltä, 2 % jokseenkin eri mieltä ja 1% oli eri mieltä.

Kuvio 3. Jokaisenoikeudet ja metsänomistajan oikeudet.

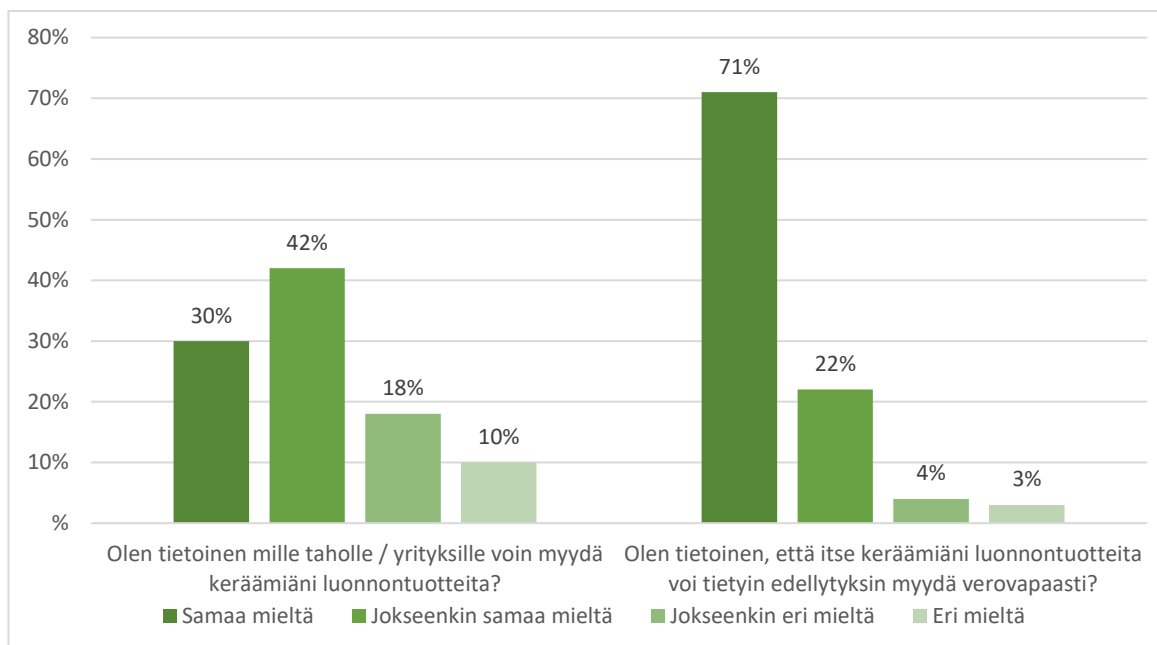
Kysymyksessä 9 vastaajat saivat kertoa mitkä luonnontuotteet ovat heille entuudestaan tuttuja. 100 % vastaajista tunsivat marjat, 96 % ruokasienet, 60 % pakurikäävän, 5 % lakkakäävän, 52 % jäkälät, 74 % kuusenkerkän, 58 %

kuusenpihkan, 84 % mahan, 67 % koivunlehdet, 70 % kasvit ja yrtit, 4 % muut luonnontuotteet.

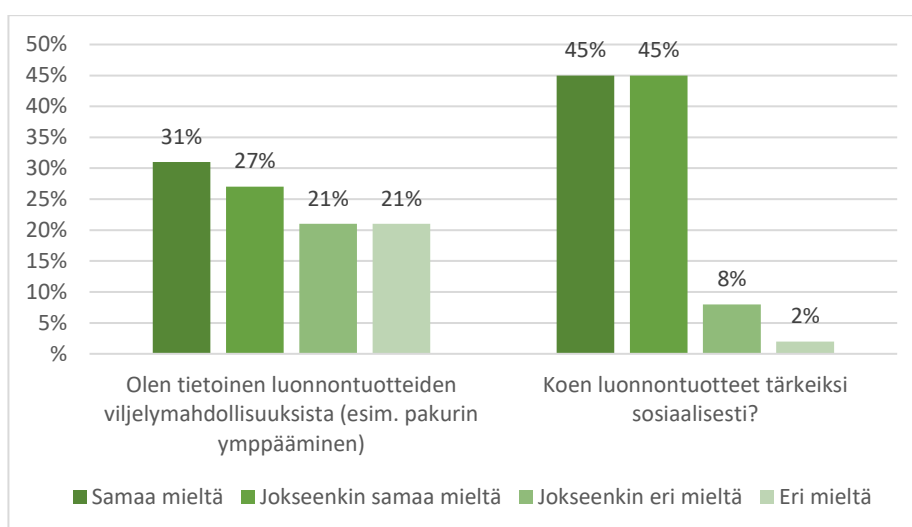
Kuvio 4. Luonnontuotteiden tuntemus.

Metsänomistajilta selvitettiin myös, millaisia luonnontuotteita he ovat myyneet sekä tietämystä luonnontuotteiden myynnin verotuksesta. Vastaajista 30 % kertoi myyneensä marjoja ja 23 % sieniä. 62 % vastanneista ei myynyt keräämiään luonnontuotteita ollenkaan ja 4 % kertoi myyneensä pakurikäätäpä, kuusenkerkkää, mahlaa ja kasveja. Suurin osa vastaajista oli tietoisia, että luonnontuotteita voi myydä tietyin edellytyksin verovapaasti.

Kuvio 5. Luonnontuotteiden myynti.

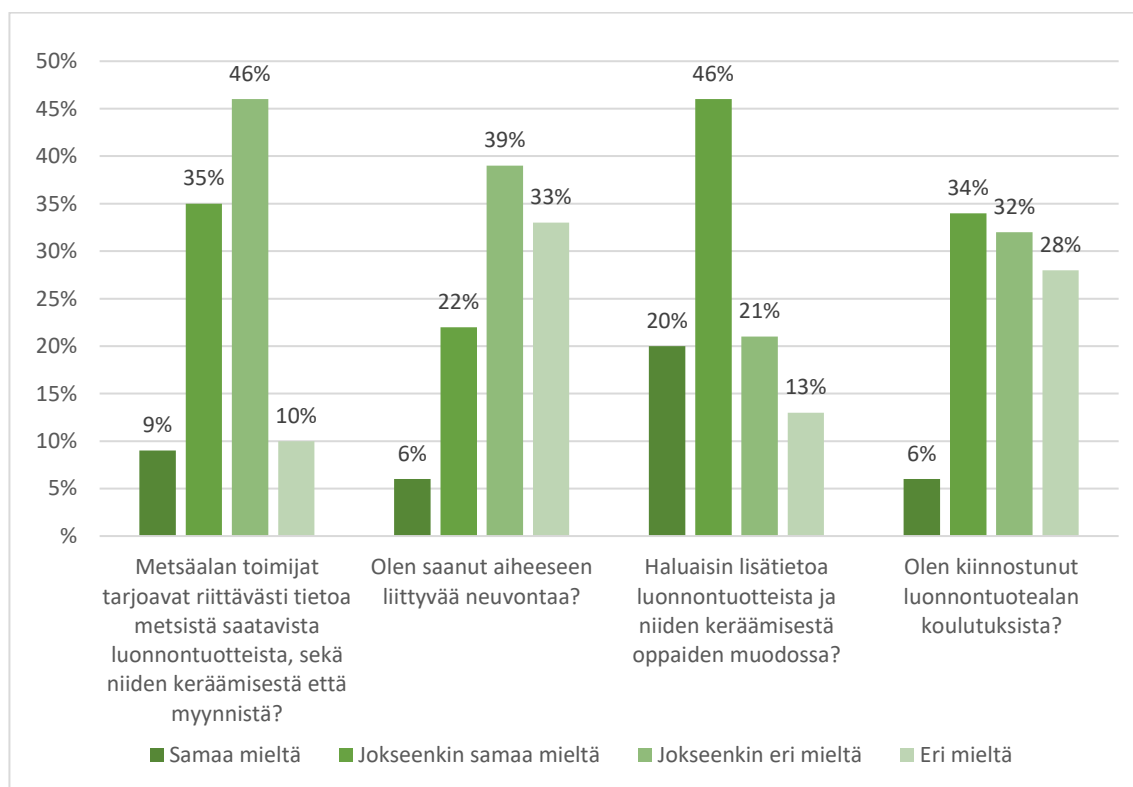
Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin viljelystä ja sosiaalisuudesta. Tietoisuus viljelystä jakautui melko tasaisesti. Yhteensä 58 % vastaajista tiesi viljelystä, kun 42 % viljely ei ollut entuudestaan tuttua. Sosiaalisuuden yhteydestä luonnontuotteisiin ei ollut epäselvyyttä, kun 90 % vastaajista kertoi luonnontuotteiden olevan heille sosiaalisesti tärkeitä.

Kuvio 6. Viljely ja sosiaalisuus.

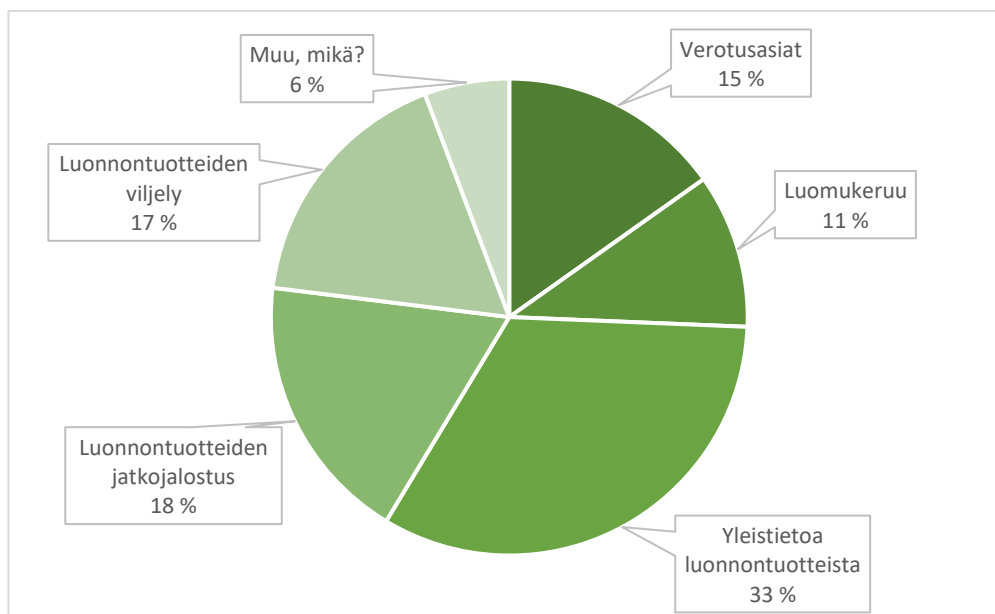
Metsänomistajat kokevat saaneensa luonnontuotteisiin liittyvää neuvontaa niukasti. 28 % kertoi saaneensa neuvontaa hyvin, kun 72 % eivät olleet saaneet

tietoa riittävästi. Enemmistön mielestä luonnontuote oppaat olisivat tarpeellisia, kun taas koulutuksiin suhtauduttiin negatiivisemmin.

Kuvio 7. Neuvonta ja oppaat.

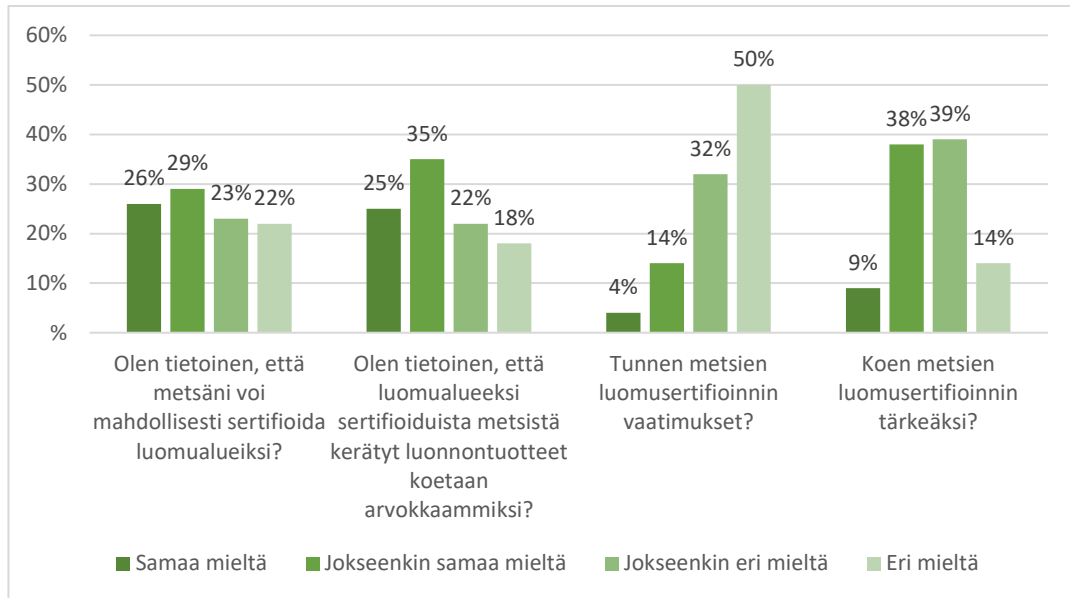
Kun metsänomistajilta kysyttiin, mistä aiheista he haluaisivat lisätietoa. Suurin osa vastaajista, 33 % halusi yleistietoa luonnontuotteista, luonnontuotteiden jatkojalostuksesta 18 %, luonnontuotteiden viljelystä 17 %, verotuksesta 15 %, 11 % luomukeruusta ja 6 % vastasi muut aiheet.

Kuvio 8. Lisätiedon aihealueet.

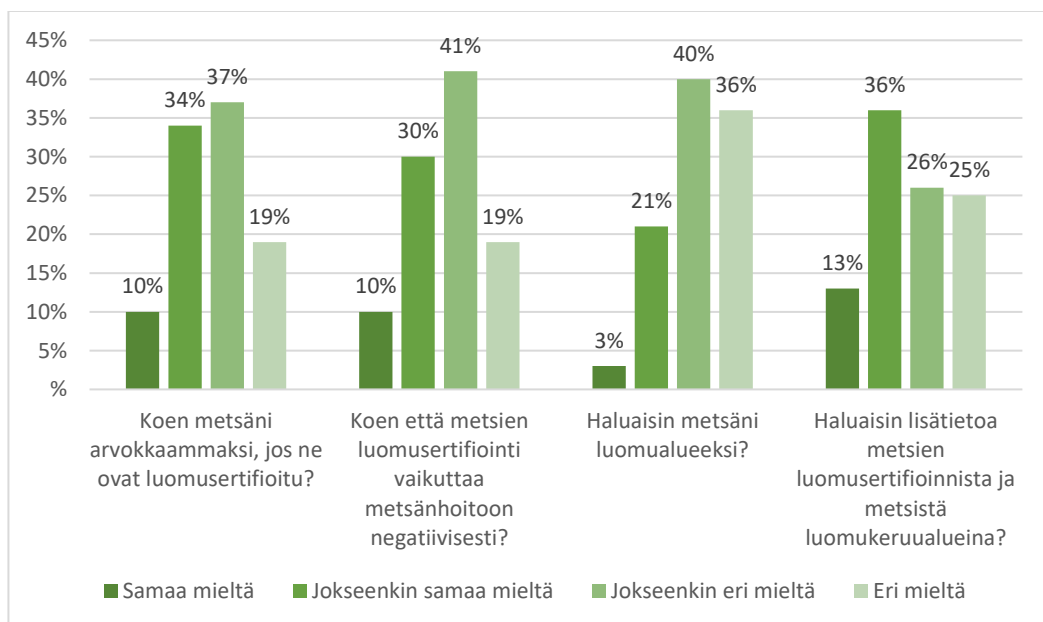
9.3 Luomusertifiointi

Luomu-osiossa vastaajilta tiedusteltiin, oliko heidän mielestään luomusertifiointi tärkeää ja arvokasta luonnontuotteiden kannalta. Suuri joukko tunsu luomusertifiointin vaatimukset epäselvänä, kun vain 18 % mielestä vaatimukset olivat tuttuja. Kun kysyttiin kokevatko vastaajat luomusertifiointin tärkeänä, ja tietävätkö metsänomistajat mahdollisuudesta sertifioida metsät luomualueiksi, vastaukset jakautuivat tasaisesti.

Kuvio 9. Luomun vaatimukset ja tärkeys.

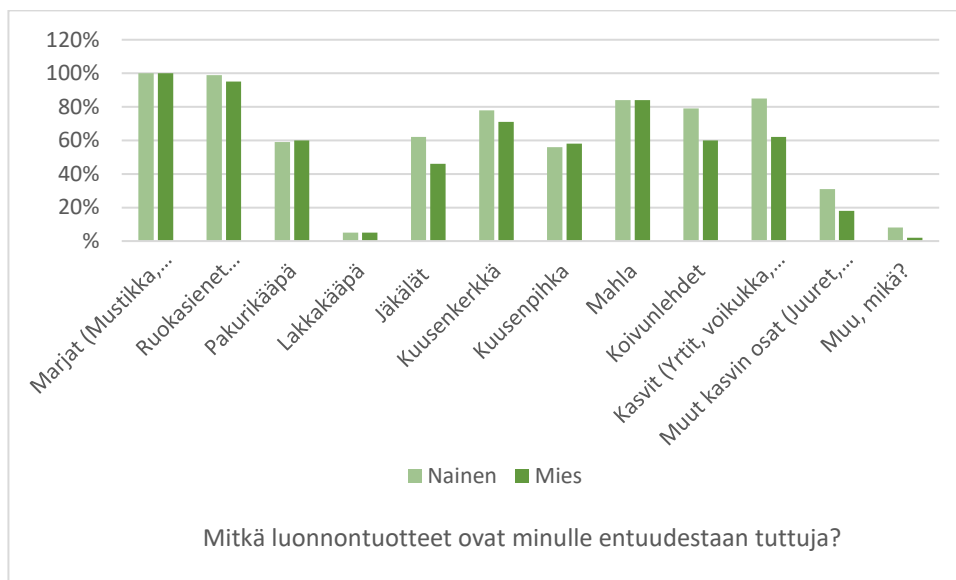
Luomuosion toisessa osassa vastaajilta kysyttiin luomusertifiointista ja luomualueista. Vajaa puolet kyselyyn vastanneista koki metsänsä arvokkaammaksi, jos ne olisivat luomusertifioitu. Kysyttäessä, olisivatko metsänomistajat halukkaita liittämään metsänsä luomualueeksi, 76 % oli asiasta eri mieltä.

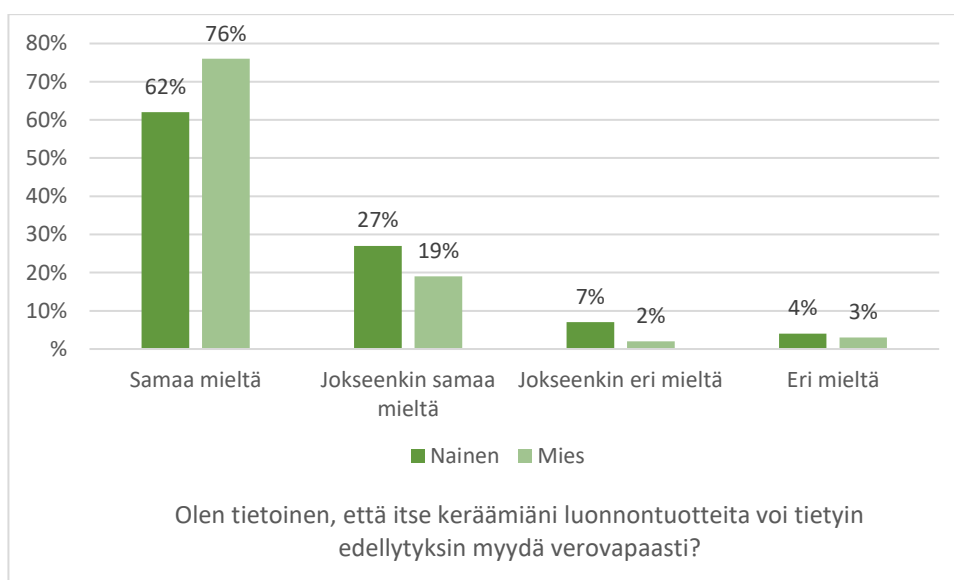
Kuvio 10. Luomusertifiointin huomiointi omissa metsissä.

9.4 Tulosten vertailu

Tuloksia vertailtiin sukupuolen perusteella. Vertailuryhmässä vastaajat jakautuivat miehiin ja naisiin. Muu sukupuoli 0,4 % jäi vertailun ulkopuolelle. Vertailulla haluttiin selvittää, onko verrattavien sukupuolten välillä eroja luonnontuotteiden tuntemuksessa, luomuun suhtautumisessa ja oppaiden tarpeessa.

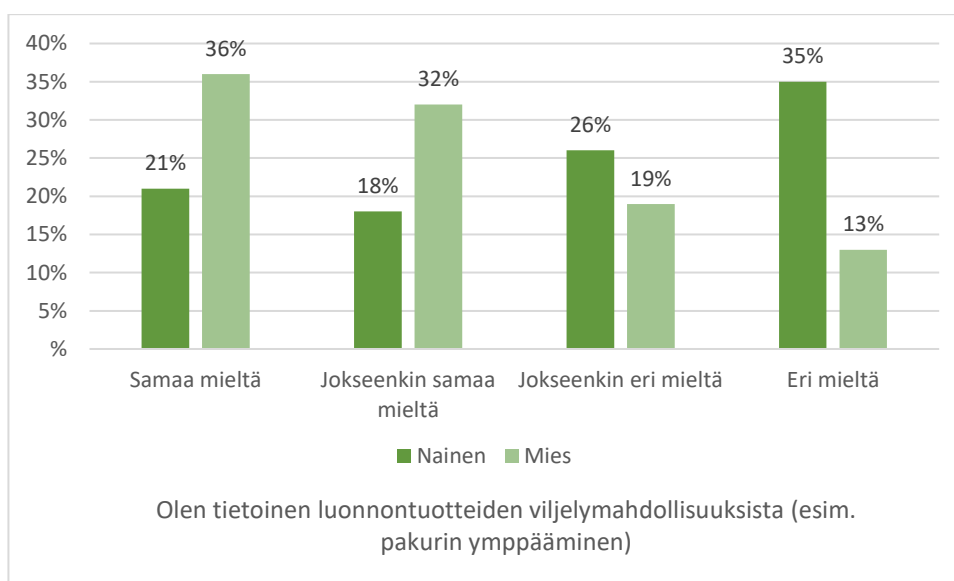

Kuvio 11. Luonnontuotteiden tietämys.

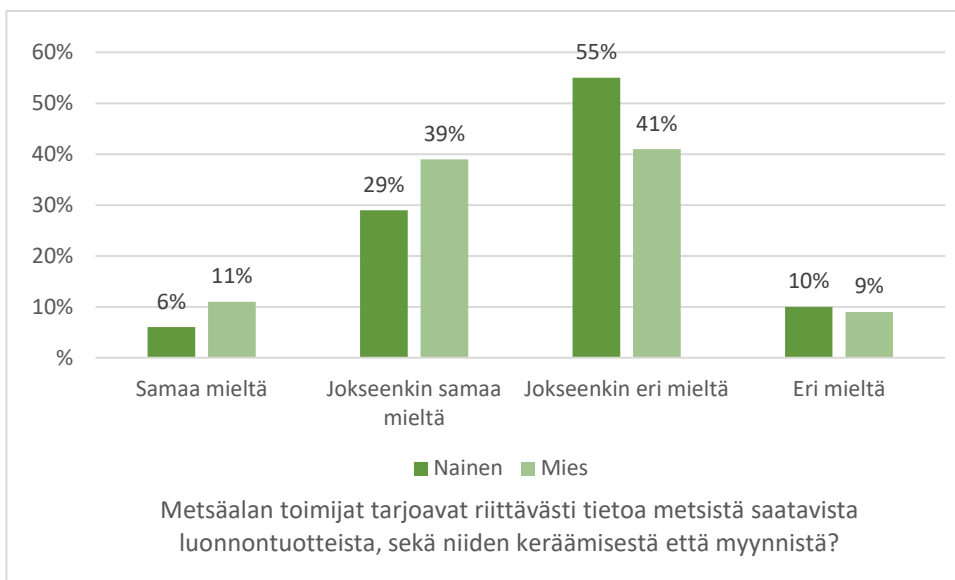
Kuvio 12. Verotuksen tietämys.

Verotuksesta tiedettiin kummankin sukupuolen osalta hyvin. Miehet kokivat olevansa hieman tietoisempia vero tietämyksessä. Kysyttäessä tietävätkö he mille tahoille luonnontuotteita voi myydä, kokivat miehet 76 % ja naiset 66 % tietävänsä ostajan.

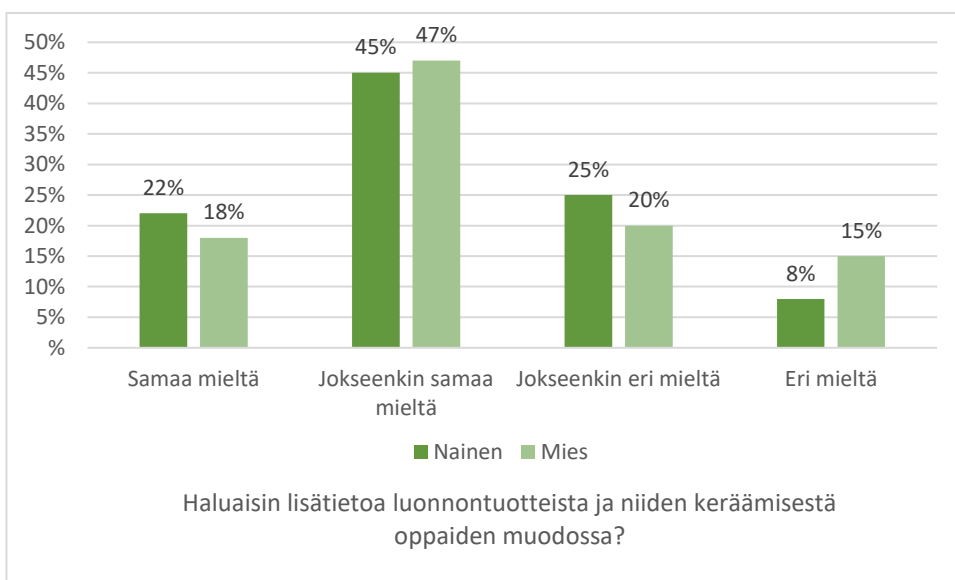
Kuvio 13. Viljelymahdollisuuksien tietämys.

Miehet ovat tutkimuksen mukaan enemmän tietoisia luonnontuotteiden viljelymahdollisuuksista. Naisista 39 % vastasi olleensa tietoisia luonnontuotteiden viljelymahdollisuuksista ja miehistä 68 %.

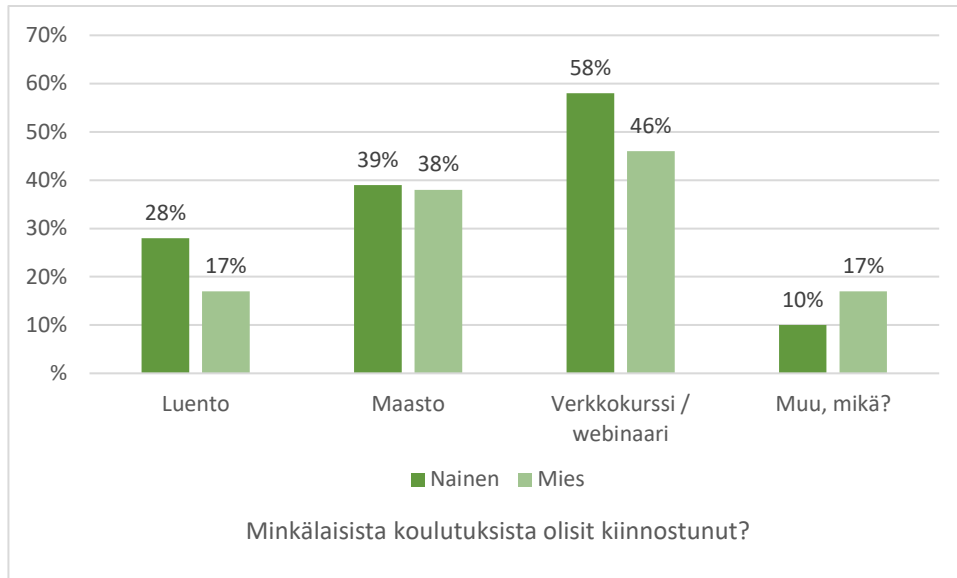
Kuvio 14. Toimijoiden tietotarjonta.

Metsäalan toimijoiden koettiin tarjoavan tietoa vaihtelevasti miesten ja naisten osalta. Suurin heilahtelu prosentuaalisesti koettiin, kun naiset olivat jokseenkin eri mieltä 55 % osuudella vastanneista. Miesten osuuksien hajonta pysyi tasaisena.

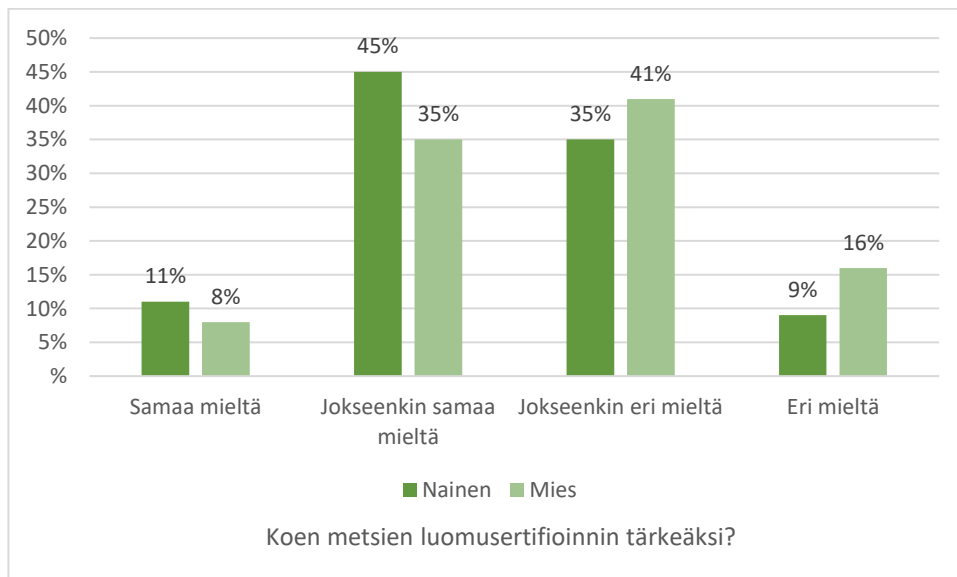
Kuvio 15. Luonnontuoteoppaiden tarve.

Luonnontuoteoppaiden tarve jakautui melko tasaisesti sukupuolten välillä. 67 % naisista oli oppaiden tarpeen kannalla, kun miehissä vastaava prosentti oli 65 %. Miehet olivat vahvimmin eri mieltä 15 % osuudella.

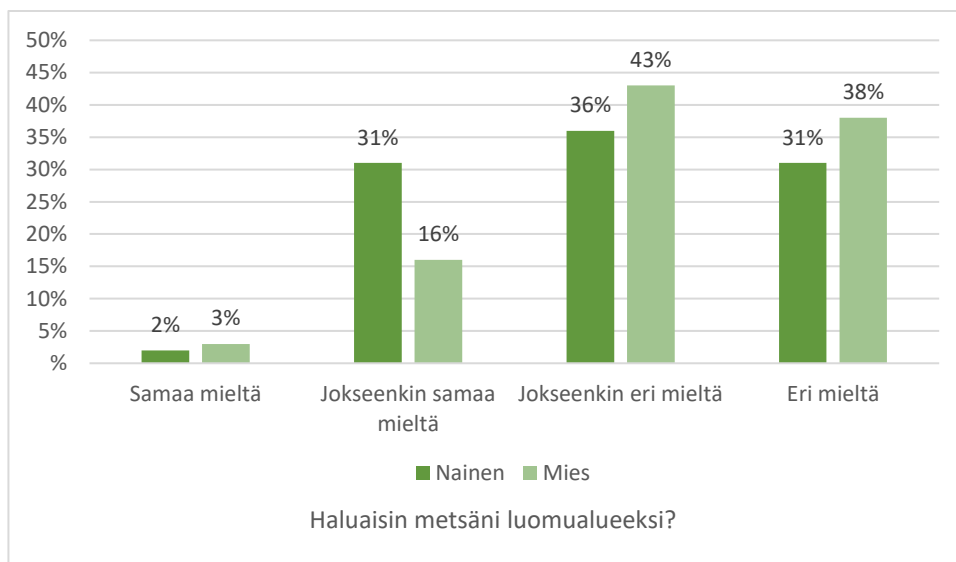
Kuvio 16. Koulutusten kiinnostavuus.

Vastaajilta kysyttiin myös, minkälaisista koulutuksista he olisivat kiinnostuneet. Luennosta oli kiinnostunut 28 % naisista, ja miehistä 17 %. Webinaari ja verkkokurssi kiinnosti miehiä 46 % ja naisia 58 %.

Kuvio 17. Luomusertifiointin tärkeys.

Kysyttäessä metsänomistajien mielipidettä luomusertifiointin tärkeydestä, naiset suhtautuivat sertifiointiin hieman myönteisemmin. Miehistä 57 % oli sitä mieltä, että luomusertifiointi ei olisi niin tärkeä.

Kuvio 18. Metsän liittäminen luomualueeksi.

Metsiä ei oltu halukkaita liittämään luomualueeksi. Naiset olivat jonkin verran myönteisempiä luomun kannattajia kuin miehet. 33 % Naisista halusi metsänsä luomualueeksi ja miehistä vain 19 %.

9.5 Vapaa palaute

Vastaajilla oli mahdollisuus antaa palautetta ja ottaa kantaa kyselyssä käsiteltyihin aiheisiin lopussa olevalla avoimella kysymyksellä. Vastauksia saatiin yhteensä 78 kappaletta, jota voidaan pitää hyvänä määränä.

”Kyselyyn vastatessani ymmärsin miten vähän oikeastaan tiedän nykyisestä verotuksesta ja lainsäädännöstä sekä kaupallisesta toiminnasta. Luontotuotteita on tullut kerättyä omaan käyttöön ja lahjoiksi.”

”mielestäni tietoa on saatavilla mutta sitä pitäisi osata etsiä joten asian esille tuominen pitäisi olla näkyvämpää jotta sitä sitten osaisi kysellä. itselleni ainakin tuli yllätyksenä kuolinpesän asioita hoitaessa erilaiset tuet ja sertifiointi mahdollisuudet yms.”

”Sanaan luomusertifiointi olen kyllä törmännyt, mutta itse en vielä usko sertifioitujen metsien mustikoiden, tattien tai koivunlehtien olevan arvokkaampia kuin ei sertifioitujen. Voin toki olla väärässä kun en ole perehtynyt asiaan. Luomusertifiointin tiedottamisessa on paljon tehtävää metsänomistajille sekä lopputuotteiden käyttäjille. Mikä on se konkreettinen ero kun mustikat kerätty luomusertifioidusta tai ei sertifioidusta metsästä? Maksaisinko vain merkistä vai onko metsän käsittelyssä ollut jotain erilaista. Tietoa tarvitaan lisää.”

”Olen jo sen verran ikäännytynyt, jotta on ajateltava tulevan omistajakunnan kannalta k.o asioita, eikä minulla ole vielä tietoa heidän tavoitteistaan, joten vastaukseni saattavat tuntua jonkin verran ristiriitaisilta.”

Yleisesti ottaen vastaukset olivat asiallisia ja sisälsivät laajoja mielipiteitä. Vapaasta palautteesta saatuja vastauksia hyödynnettiin tulosten analysoinnissa.

10 Pohdinta

10.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tulokset luonnontuotteiden tietämyksestä olivat pääosin sellaisia, joita ennalta voitiin odottaa. Tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella metsänomistajat tietävät yleisimmät luonnontuotteet hyvin ja ovat kiinnostuneita oppaista sekä jonkin verran koulutuksista. Metsänomistajat keräävät luonnontuotteita melko paljon omaan käyttöön mutta eivät myyntiin.

Tutkijat pohtivat ennen tutkimusta vertailtumuuttujiksi ikää, sukupuolta, maakuntaa tai metsätilan kokoa. Tuloksia vertailtaessa merkitsevimmät erot löytyivät sukupuolten väliltä. Iän, maakunnan tai metsätilakoon välillä merkitsevää eroa ei syntynyt. Suurin mainittava ero maakuntien välillä oli tietoisuus luonnontuotteita ostavista yrityksistä. 79 % kyselyyn vastanneista Pohjois-Karjalan metsänomistajista ilmoitti tietävänsä mille taholle myydä luonnontuotteita, kun Etelä-Savon metsänomistajista osuus oli 63 %. Tähän syynä voi olla, että Pohjois-

Karjalassa sienien ja marjojen myynnillä on pitkät perinteet ja ostoyrityksiä on useita.

Luomusertifiointi herättää tutkimuksen perusteella metsänomistajissa epäilystä. Vastausten perusteella suurin osa suurin osa metsänomistajista ei tunne mielestään luomusertifiointin vaatimuksia eikä halua liittää metsäänsä luomuun. Myös vapaan palautteen perusteella suhtautuminen luomuun koettiin negatiivisena ja hankalaksi. Osa metsänomistajista saattaa sekoittaa luomun luonnon-suojeluun, sillä vastauksen perusteella luomun epäiltiin vaikuttavan metsänhoitoon negatiivisesti.

Myöskään metsiä ei oltu halukkaita liittämään luomualueeksi. Naiset olivat jonkin verran myönteisempiä luomun kannattajia kuin miehet. Vapaan palautteen perusteella luomualueissa vastaajia hiersivät luomun vieraat käsitteet sekä luomuprosessin vaikeus. Tulosten vertailun perusteella naiset ovat hieman avoimempia luomun suhteen kuin miehet.

Luonnontuotteiden viljely nähdään jonkin verran kiinnostavana, ja moni uskoo sillä olevan tulevaisuudessa potentiaalia. Muutamilla metsänomistajilla on vastausten mukaan kokemusta luonnontuotteiden koulutuksesta, ja se koetaan tärkeänä myös jatkossa. Sukupuolten välisessä tarkastelussa miehet ovat tietoisempia luonnontuotteiden viljelymahdollisuuksista. Kyselyssä saadun vapaan palautteen perusteella ilmeni, että miehet ovat hieman rohkeampia ja luottavampia viljelyä kohtaan kuin naiset. Kysyttäessä keräämisen suhteesta myyntiin, sukupuolten välillä ei ollut merkittävää eroa.

Tuloksia verrattiin (Hannula & Sääsکیlahti 2012) opinnäytetyöhön, jossa kartoitettiin Itä- ja Pohjois-Suomen ohjelmapalveluyritysten kiinnostusta ja tietämystä luonnontuotteista. Tutkimuksessa tutkittiin samalta alueelta tulevia yrityksiä, joten oli mielenkiintoista vertailla tutkimuksen tuloksia. Tutkimus oli toteutettu kyselytutkimuksena, ja kysely oli lähetetty yhteensä 579 matkailualan yrittäjälle. Kyselyyn vastasi yhteensä 112 yrittäjää, joista 23 % Pohjois-Karjalasta. (Hannula & Sääsکیlahti 2012)

Tutkimuksessa kysyttiin ohjelmapalveluyrityksiltä heidän luonnontuotteiden tietämyksestä. Luonnontuotetietämys koettiin vastauksissa hyvänä, kun heikon tietämyksen myönsi 4 % vastanneista. Pohjois-Karjalan alueella tietämys oli vahvaa, kun vastaajat vastasivat tiedon olevan hyvää, välttävää sekä erinomaista, heikkoa tietämystä ei kokenut yksikään yritys. (Hannula & Säaskilahti 2012)

Opinnäytetöiden tuloksissa oli paljon yhtäläisyyksiä, joita voitiin ennalta arvioida. Tuloksista voidaan päätellä Itä-Suomalaisten metsänomistajien ja yrittäjien olevan valveutuneita luonnontuotteiden tietämyksessä.

10.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kyselyyn saatiin lopulta 517 vastausta, vastausprosentin ollessa 17 %. Yleisesti vastausprosentti tutkimuksissa jää 10–15 % vaiheille, joten tulosta voidaan pitää onnistuneena. Suhteellisen korkea vastausprosentti voi johtua aiheen kiinnostavuudesta ja ajankohtaisuudesta. Tutkittava joukko oli tarkasti ennalta määritelty ja suhteellisen iso. Vastaajat rajattiin kahteen maakuntaan, joista pyydettiin yhteensä 3000 yhteystietoa. Kysymysten avulla saatiin ulosmitattua tarpeellinen tieto ja selvitettyä tutkimuksen tarkoitus. Tutkimuksen tulosta voidaan näin ollen pitää luotettavana. (Heikkilä 2014)

Tutkimus suoritettiin vastaajien osalta anonyyminä ja luottamuksellisenä. Vastaajista ei voitu tietää mistä he ovat vastanneet, eikä heitä voinut yhdistää kenkään tiettyyn henkilöön. Kyselyn kysymykset pyrittiin pitämään helposti lähestyttävissä ja ymmärrettävissä. Tulosten analysoinnin jälkeen vastaukset ja Webropol-raportit hävitettiin.

10.3 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyötä voidaan hyödyntää erilaisissa jatkotutkimuksissa, jotka voivat olla luonnontuotteiden markkinointiin sekä myyntiin liittyviä määrällisiä tai laadullisia tutkielmia.

Tuloksia tarkastellessa nousi esille muutamia jatkotutkimusaiheita. Metsänomistajat pohtivat vapaassa palautteessa luomusertifiointin tietämystään ja kokevat sen hankalasti lähestyttävänä. Voidaan olettaa, että metsänomistajilla olisi ideoita ja mielipiteitä siitä, miten sertifiointia tuotaisiin helpommin lähestyttäväksi ja metsänomistaja ystävällisemmäksi.

Vastaajat myös kokevat oppaat ja luonnontuotekoulutukset tärkeänä, jonka perusteella olisi tarpeellista selvittää yksityiskohtaisemmin, mitä asioita edellä mainituista aiheista halutaan.

Lähteet

- Aitoluonto. 2024. Luontoalan koulutukset. <https://www.aitoluonto.fi/koulutus/>. 3.5.2024.
- Arctic Food from Finland. 2018. Luonnonmarjat – mustikka, puolukka ja hilla. <https://www.arcticfoodfromfinland.fi/fi/luonnonmarjat-mustikka-puolukka-ja-hilla/>. 15.4.2024.
- Arctic Warriors. 2024. Kuusenkerkkä, piristää kuin patikkaretki. <https://arcticwarriors.fi/raaka-aineet/kuusenkerkka/>. 10.4.2024.
- Arktiset aromit. 2024. Luonnonmarjat. <https://www.arktisetaromit.fi/fi/marjat/luonnonmarjat/>. 30.3.2024.
- EFI. 2022. Lakkakäävän viljely. European Forest Institute. Tietokortti. https://efi.int/sites/default/files/files/knowledge/projects/EFI_Reishi_Cultivation_FI.pdf/. 10.4.2024.
- Elävän perinnön Wikiluettelo. Sienestys. 2023. <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Sienestys>. 20.4.2024.
- Forest.fi. 2022. Pakurikäävällä voi tienata hurjia summia. <https://forest.fi/fi/artikkeli/pakurikaavalla-voi-tienata-hurjia-summia/>. 30.4.2024.
- Hannula, A. & Sääsilahti, E. 2012. Luonnontuotteista kiinnostuneiden ohjelmapalveluyritysten kartoitus Itä- ja Pohjois-Suomessa. Rovaniemen Ammattikorkeakoulu. Matkailun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012060111222/>. 16.5.2024.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Koskinen, H. 2024. Kuusenpihka, pohjoisten metsiemme nestemäinen kulta. Hyvinvoinnin. 27.11.2021. Blogi. <https://www.hyvinvoinnin.fi/blogs/kauneus/kuusenpihka-pohjoisten-metsiemme-nestemainen-kulta/>. 10.4.2024.
- Kangas, R., Penttilä, K. & Väliaho, A. 2014. Luonnontuotteet elintarvikealalla. Helsingin yliopisto. Raportti. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/acfa931f-32bd-4db6-89cd-7b96d238b61f/content/>. 3.5.2024.
- Kerkola, H. & Prykäri, E. (2019). Digitaalisuus mukana metsässä ja metsä mukana digitaalisuudessa. Teoksessa H. Kerkola (toim.), DigiTrail. HAMK Unlimited Professional. 2019.
- Kinnunen, J. 2014. Luonnontuotteet eri toimialoilla, nykytila ja mahdollisuudet. Helsingin yliopisto. Raportti. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/9f6e1e63-745a-484e-8145-cd0f03484afb/content/>. 3.5.2024.
- Kunnari, T. 2014. Luonnontuotteiden keruun, viljelyn ja jatkojalostuksen tarpeet lapissa. Lapin ammattikorkeakoulu. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201405076419/>. 3.5.2024.
- Livia-ammattiopisto. 2024. Luomun peruskurssi. <https://www.livia.fi/koulutustarjonta/luomun-peruskurssi/>. 3.5.2024.
- Luonnonvarakeskus. 2022. Metsien virkistyskäyttö. Seurantajulkistus. <https://www.luke.fi/fi/seurannat/luonnon-virkistyskayton-valtakunnallinen-inventointi-lvvi-suomalaisten-ulkoiluaktivisuus-sailynt-korkeana-luontoalueet-entista-aktiivisemmassa-ja-monipuolisemmassa-kaytossa>. 26.4.2024.

- Luonnonvarakeskus. 2024. Luomukeruualue. <https://projects.luke.fi/ruoka-fakta/vihannekset-hedelmat-ja-marjat/luomukeruualue/>. 15.4.2024.
- Luontoemo. 2023. Suomalaiset luonnonyrtit. <https://luontoemo.fi/tiedonlahde/suomalaiset-luonnonyrtit/>. 1.6.2024
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2024. Metsänomistaja rakenne. <https://mmm.fi/metsanomistusrakenne-suomessa/>. 21.5.2024.
- Matilainen & Kehvola, H-M. & Matilainen, A. 2014. Luonnontuotealan kansainväliset trendit. Helsingin yliopisto. Raportti. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/69ba0989-3b6a-4341-95f4-d87e93632709/content/>. 3.5.2024.
- Metsäkeskus. 2019. Luonnontuotteiden keruuoikeus ja verotus. <https://www.sli-deshare.net/Metsakeskus/luonnontuotteiden-keruuoikeus-ja-verotus>. 15.4.2024.
- Metsäkeskus. 2020. Luonnontuotealan tulevaisuuden katsaus. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/document/tulevaisuuskatsaus-luonnontuotteet.pdf4>. 3.5.2024.
- Metsäkeskus. 2021. Metsien sertifiointi luomukeruualueiksi. <https://www.metsakeskus.fi/fi/metsan-kaytto-ja-omistus/oikeudet-ja-velvollisuudet/metsien-sertifiointi-luomukeruualueiksi>. 4.3.2024.
- Metsäkeskus. 2022. Luomulla lisäarvoa metsiin. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/document/opus-luonnontuoteala-luomukeruu.pdf>. 1.3.2024.
- Metsäkeskus. 2024. Kuusen pihkan tuotekortti. <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/document/tuotekortti-kuusenpihka.pdf>. 10.4.2024.
- Metsänhoidon suositukset. 2024. Metsien monikäyttö. <https://metsanhoidonsuosituks.fi/fi/toimenpiteet/metsien-monikaytto>. 1.6.2024.
- Metsänhoitoyhdistys. 2022. Koivun mahla. <https://www.mhy.fi/wp-content/uploads/sites/42/2023/01/mahla-web.pdf>. 9.4.2024.
- Miina, J., Kurttila, M. 2022. Kansalaishavaintoihin perustuva koivunmahlan sato-malli. Metsätieteen aikakauskirja vuosikirja 2022. <https://metsatieteenaikakauskirja.fi/article/10746/selected/-10746>. 31.5.2024
- Miina, J., Niemistö, P., Potila, H., Savonen, E.-M. 2018. Kuusentaimikon kerkäsato ja keruun vaikutus kuusen kasvuun. Metsätieteen aikakauskirja 2018. <https://metsatieteenaikakauskirja.fi/article/7802>. 31.5.2024.
- Miina, J., Tolvanen A., Kumpula J., Tyrväinen L. 2020. Metsien luonnontuotteet, virkistyskäyttö ja porolaitumet jatkuvapeitteisessä ja jaksollisessa kasvatuksessa. Metsätieteen aikakauskirja 2020. <https://www.metsatieteenaikakauskirja.fi/article/10345>. 1.6.2024.
- Neuvonen, M., Lankia, T., Kangas, K., Koivula, J., Nieminen, M., Sepponen, A.-M., Store, R. & Tyrväinen, L. 2022. Luonnon virkistyskäyttö 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 41/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/551856/luke-luobio_41_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 20.5.2024
- Niemi, S., Turtiainen, M. 2019. Luonnontuotteista metsänomistajille. Luonnontuotteet ja metsä. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja D. Muut julkaisut 3/2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-316-282-2>. 1.6.2024.

- Opetushallitus 2024. Luonnon ekosysteemipalvelut. <https://www.oph.fi/fi/oppi-materiaali/luovasti-luonnonvaroista/suomen-luonnonvarat/ekosysteemi-palvelut>. 2.5.2024.
- Pro Luomu. 2018. Mikä tekee ruuasta luomua. <https://proluomu.fi/mita-on-luomu/mika-tekee-ruuasta-luomua/mika-tekee-luonnontuotteista-luomua/>. 27.3.2024.
- Pro Luomu. 2021. Luomuelintarvikkeiden vientiselvitys. <https://proluomu.fi/wp-content/uploads/2018/04/luomuelintarvikkeiden-vientiselvitys-2020.pdf>. 27.3.2024.
- Pro Luomu. 2022. Luomuelintarvikkeiden vientiselvitys. <https://proluomu.fi/wpcontent/uploads/2018/04/luomuelintarvikkeiden-vientiselvitys-2020.pdf>. 27.3.2024.
- Rantala, S. (toim.) 2018. Tapion taskukirja. Helsinki: Metsäkustannus Oy.
- Ruokavirasto. 2022. Keruutuotanto. <https://www.ruokavirasto.fi/yritykset/op-paat/luomukeruu/keruutuotanto/>. 21.3.2024.
- Ruokavirasto. 2023. Korvasienen gyromitriini. <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/elintarvikeala/vierasaineet-ja-jaamat/luontaiset-toksiinit/korvasienen-gyromitriini/>. 1.6.2024.
- Ruokavirasto. 2023. Luonnonmarjojen ja –sienten kauppatulomäärät vuonna 2022. <https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/marsi-2022-raportti.pdf>. 27.3.2024.
- Ruokavirasto. 2023. Sienestys. <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/ohjeita-kuluttajille/turvallisen-kayton-ohjeet/ruokasienet/sienestys/> 20.4.2024
- Ruokavirasto. 2023. Suositeltavat ruokasienet. <https://www.ruokavirasto.fi/elintarvikkeet/ohjeita-kuluttajille/turvallisen-kayton-ohjeet/ruokasienet/suosittelvat-ruokasienet/>. 31.5.2024.
- Salo, K. 2015. Metsä. Monikäyttö ja ekosysteemipalvelut. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 3.5.2024.
- Salo, U. & Salo, P. 2007. Hyvinvointia luonnosta. Yrtit ja luonnonkasvit läheltä ja kaukaa. Hämeenlinna: Minerva Kustannus Oy.
- Sieniatlas. 2024. Kääväkkään kerääminen ja kuivaaminen näytteeksi. <https://www.sieniatlas.fi/index.php/kaavakkaan-keraaaminen-ja-kuivaaminen-naytteeksi>. 16.4.2024.
- Simonen, O. 2013. Yksityisen metsätilan luonnontuotteiden tuottomahdollisuudet. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Metsätalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/68446/Simonen_Oskari.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 29.4.2024.
- Tuunanen, P., Tarasti, M., Rautiainen, A. (toim.) 2012. Jokamiehen oikeudet ja toimiminen toisen alueella. Ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prime Oy. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/acebaf9b-cb8b-4c11-9f30-d432483f69cd/content>. 15.3.2024.
- UPM. 2023. Metsiemme kääpiä opasvihko. <https://www.upmmetsa.fi/sitesets/yhteiset/pdf/opasvihkoset/metsiemme-kaapia-opasvihko.pdf>. 11.4.2024.
- UPM. 2024. Lakkakääpä. <https://www.upmforestlife.com/fi/lajit/lakkak%C3%A4%C3%A4p%C3%A4>. 11.4.2024.

- Verohallinto. 2021. Luonnontuotteiden verotus. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48538/luonnontuotetulojen-verotus2/>. 15.3.2024.
- Verohallinto. 2024. Metsätalouden pääomatulo. https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/omaisuus/metsa/puun_myynti/. 15.3.2024.
- Vuokko, S. 2005. Metsien yleiset kasvit. Opas kasvupaikkojen tunnistamiseen. Helsinki: Metsätalouden kehittämiskeskus. Tapio.
- Waclin, S. 2021. Tulevaisuuden luonnontuoteala. Työ- ja elinkeinoministeriö. Raportti. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163669/TEM_2021_6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 25.4.2024.
- Yle. 2020. Kuusen pihkan valutusmäärät nousuun. <https://www.yle.fi/a/3-11373690>. 10.4.2024.

Saatekirje

Arvoisa metsänomistaja! Olemme metsätalouden opiskelijoita Karelia-ammattikorkeakoulusta ja osana opinnäytetyötämme teemme kyselyä, joka liittyy metsästä saataviin luonnontuotteisiin.

Luonnontuotteita ovat metsästä ja luonnosta kerättävät luonnonmarjat, metsäsienet, yrtit, sekä muut ruuanlaittoon, hyvinvointiin ja käsitöihin soveltuvat materiaalit. Keräämisessä on noudatettava jokamiehen oikeuksia ja metsänomistajien suostumusta.

Kyselyllä kerätään tutkimusmateriaalia, jonka avulla voidaan selvittää metsänomistajien tietämystä metsästä kerättävistä luonnontuotteista ja halukkuudesta saada niiden avulla metsästä lisäansioita.

Kyselyn tuloksia käsitellään täysin nimettöminä, eikä vastauksia voi yhdistää tiettyyn henkilöön. Kysely on nopea täyttää!

Vastaathan kyselyyn 28.4.2023 mennessä, kiitämme kovasti!

Ystävällisin terveisin,

Mikko Tauslahti

Mikko.Tauslahti(at)edu.karelia.fi

Karelia-ammattikorkeakoulu

Timo Voutilainen

Timo.Voutilainen(at)edu.karelia.fi

Karelia-ammattikorkeakoulu

Kyselylomake

Kyselyssä kysytyillä luonnontuotteilla tarkoitetaan jokamiehenoikeuksilla ja metsänomistajien suostumuksella kerättäviä luonnontuotteita. Luonnontuotteita ovat metsästä ja luonnosta kerättävät luonnonmarjat, metsäsienet, yrtit, sekä muut ruuanlaittoon, hyvinvointiin ja käsitöihin soveltuvat materiaalit.

1. Ikä

2. Sukupuoli

- Mies
- Nainen
- En halua vastata

3. Kuinka paljon omistat metsää?

- alle 10 ha
- 10–20 ha
- 20–40 ha
- 40–80 ha
- yli 80 ha

4. Metsätilan omistusmuoto

- Yksinomistus
- Yhteisomistus puolison kanssa
- Metsäyhtymä
- Kuolinpesä
- Yhteismetsä
- Osakeyhtiö
- Muu

5. Työskentelen tai olen työskennellyt metsäalalla?

- Kyllä
- Ei

6. Kuinka usein teet puukauppaa?

- Vuosittain
- Viiden vuoden välein
- Harvemmin

Luonnontuotteet

7. Olen tietoinen mitä luonnontuotteita saan kerätä jokamiehenoikeudella ja mihin tarvitaan metsänomistajan lupa

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

8. Mitkä luonnontuotteet ovat minulle entuudestaan tuttuja?

- Marjat
- Ruokasienet (esim. Herkkutatti, Keltavahvero)
- Muut sienet (esim. Pakurikäpää, lakkakäpää)
- Kuusenkerkkä
- Kuusenpihka
- Mahla
- Kasvit (esim. nokkonen, maitohorsma, voikukka, vuohenputki)
- Muut kasvin osat (esim. koivunlehdet, vadelmanlehdet)
- En ole myynyt keräämiäni luonnontuotteita
- Muu, Mikä?

9. Olen kerännyt luonnontuotteita omistamistani metsistä?

- Kyllä
- Ei

10. Mitä luonnontuotteita olet kerännyt?

- Marjat
- Ruokasienet (esim. Herkkutatti, Keltavahvero)
- Muut sienet (esim. Pakurikäpää, lakkakäpää)
- Kuusenkerkkä
- Kuusenpihka
- Mahla
- Kasvit (esim. nokkonen, maitohorsma, voikukka, vuohenputki)
- Muut kasvin osat (esim. koivunlehdet, vadelmanlehdet)
- En ole myynyt keräämiäni luonnontuotteita
- Muu, Mikä?

11. Olen myynyt itse keräämiäni luonnontuotteita?

- Kyllä
- Ei

12. Olen tietoinen mille taholle / yrityksille voin myydä keräämiäni luonnontuotteita?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

13. Olen tietoinen, että itse keräämiäni luonnontuotteita voi tietyin edellytyksin myydä verovapaasti?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

14. Mitä keräämiäni luonnontuotteita olen myynyt?

- Marjat
- Ruokasienet (esim. Herkkutatti, Keltavahvero)
- Muut sienet (esim. Pakurikäpää, lakkakäpää)
- Kuusenkerkkä
- Kuusenpihka
- Mahla
- Kasvit (esim. nokkonen, maitohorsma, voikukka, vuohenputki)
- Muut kasvin osat (esim. koivunlehdet, vadelmanlehdet)
- En ole myynyt keräämiäni luonnontuotteita
- Muu, Mikä?

15. Olen tietoinen luonnontuotteiden viljelymahdollisuuksista (esim. Pakurin ympäätäminen)?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

Muut arvot

16. Koen luonnontuotteet tärkeiksi sosiaalisesti?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

17. Koen että luonnontuotteissa on tulevaisuus?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

Neuvonta ja oppaat

18. Metsäalan toimijat tarjoavat riittävästi tietoa metsistä saatavista luonnontuotteista, niiden keräämisestä ja myynnistä

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

19. Olen saanut aiheeseen liittyvää neuvontaa

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

20. Haluaisin lisätietoa luonnontuotteista ja niiden keräämisestä oppaan muodossa?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

21. Mitä muuta haluaisit oppaalta?

- Vapaa sana
-

22. Olen kiinnostunut luonnontuotealan koulutuksista?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

23. Minkälaisista koulutuksista olisit kiinnostunut?

- Luento
- Maasto
- Verkkokurssi
- Webinaari

Luomu

24. Omistamani metsät ovat luomusertifioitu?

- Kyllä
- Ei

25. Olen tietoinen, että metsäni voi mahdollisesti sertifioida luomualueiksi?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

26. Olen tietoinen, että luomualueeksi sertifioiduista metsistä kerätyt luonnontuotteet koetaan arvokkaammaksi?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

27. Tunnen metsien luomusertifiointin vaatimukset?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

28. Koen metsien luomusertifiointin tärkeäksi?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

29. Koen metsäni arvokkaammaksi, jos ne ovat luomusertifioitu?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

30. Koen että metsien luomusertifiointi vaikuttaa metsänhoitoon negatiivisesti?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

31. Haluaisin metsäni luomualueeksi?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

32. Haluaisin lisätietoa metsien luomusertifiointista ja metsistä luomukeruualueina?

- Samaa mieltä
- Jokseenkin samaa mieltä
- Jokseenkin eri mieltä
- Eri mieltä

33. Vapaa palaute
